

Eiropas Sociālā fonda projekts

„Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide”
(vienošanās Nr. 2010/0330/1DP/1.2.2.4.1/10/IPIA/VIAA/001)

Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorija
D.Bethere, A.Līdaka, A.Plostniece, J.Ponomarjova, S.Striguna

Informatīvs materiāls vecākiem, kas audzina bērnus ar autismu spektru

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ!

2013

Kā strādāt ar informatīvo materiālu?

Materiāls vecākiem domāts izglītības iestādes (pedagogu) un izglītojamo (bērnu) vecāku konstruktīvas sadarbības veicināšanai bērna ar autismu spektru izglītošanā un pozitīvas bērna attīstības dinamikas veidošanā.

Bērna spēju, dotību un speciālu vajadzību izvērtēšana iespējama tikai ciešā bērna ģimenes un izglītības iestādes mijiedarbībā. **Vecāki ir labākie potenciālie bērna skolotāji!** Tikai vecāki var precizēt savas atvases stiprās un vājās attīstības puses. Kopīgās sadarbības rezultātā domas par komunikācijas mācīšanu bērnam, uzvedības modelēšanu var arī dalīties, bet **mērķis ir viens: bērna ar autismu spektru traucējumu mazināšana.** Tāpēc svarīgi ir izvirzīt vienotus mērķus un uzdevumus bērna audzināšanā.

Koordinācija: izglītības iestāde un bērna mājas ir galvenie aspekti, ja gribam sasniegt vairāk, lai bērns varētu iemācīto pārnest citās dzīves situācijās. Vairākiem bērniem ar autismu nepieciešams personīgs asistents, kuram bērns uzticētos, kurš viņam palīdzētu izprast apkārtējo pasauli, spētu saprast viņa specifiskās vajadzības, zinātu, kā pakārtot vidi, kurā dzīvo bērns ar autismu.

Informatīvais materiāls vecākiem izveidots uz atsevišķām lapām. Materiālam nav satura rādītāja, jo katrā lappusē sniegto informāciju var iepazīt kā atsevišķu nodaļu ar domas sākumu un nobeigumu. Analizējot un pārdomājot tajās teikto, var meklēt papildus informāciju interneta avotos, dalīties pieredzē, kritizēt un nepiekrīst izteiktajam, salīdzināt ar savu personīgu dzīves situāciju, izzināt un pētīt vēl neiepazīto, domāt un izvērtēt iespējas par bērna izglītību.

Materiāla autori cer, ka kopīgās sadarbības rezultātā ar bērnu vecākiem ir apskatītas aktuālas risināmas problēmas bērnu ar autismu spektru izglītošanā un audzināšanā. Dzīves situācijas ar rekomendējošu saturu, kā varētu risināt atsevišķas problēmas, palīdzēs vecāku orientācijai, sniegs informāciju jauniem vecākiem par bērna izglītības iespējām un bērna attīstības virzību.

Vecākiem izzināt sevi, izvērtēt prasmes bērna ar autismu audzināšanā palīdzēs apkopotie mīti. Mīts [gr. mythos] – stāstījums. Tie vēl joprojām ir mūsu dzīves sastāvdaļa, bet ja viņi zaudē spēku, tie kļūst par maldiem. Varbūt mīts ir vienkārša tēlaina uzskatu un uztveres interpretācija?

Analizējot materiāla saturu, vecākiem ir iespēja izvirzīt savas problēmas bērna attīstībā un meklēt atbilstošus risinājumus.

No „Rezolūcija par izglītību un sociālo iekļaušanu bērniem un jauniešiem ar autisma spektra traucējumiem”

(pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komitejā 2007.gada 12. decembrī)

Dalībvalstīm ir jārada tiesisks regulējums, kas nodrošina bērnu un jauniešu ar īpašām vajadzībām, tai skaitā ar autisma spektra traucējumiem, tiesības iegūt izglītību, kas ir piemērota viņu vajadzībām, ir nediskriminējoša un veicina sociālo iekļaušanu. Ir nepieciešams nodrošināt resursu pietiekamību, lai pilnībā īstenotu attiecīgos tiesību aktus. Aģentūrām kopīgā darbā ir jānodrošina koordinētus pakalpojumus bērniem, jauniešiem un viņu ģimenēm. Īpaša uzmanība ir jāpievērš bērnu un jauniešu ar autisma spektra traucējumiem izglītībai, multidisciplinārai pieejai diagnostikai, novērtēšanai. Valsts iestādēm aizdomās par autisma spektra traucējumiem ir jāsniedz pakalpojumi, lai nepieļautu papildus problēmas, ir jāreaģē uz individu un viņa vai ģimenes vajadzībām, gaidot diagnozes apstiprināšanu. Diagnozei ir jābalstās uz detalizētu novērtējumu, kas identificē katra indivīda vajadzības, stiprās un vājās puses

Ģimenes ir pilnībā jāinformē un jāiesaista visos identifikācijas, diagnostikas, novērtēšanas un izglītības posmos. Ģimenes ir jāatbalsta, lai nodrošinātu bērnam iespējas dzīvot savā ģimenē un sabiedrībā, nevis kādā iestādē, pat tad, ja tam ir uzvedības problēmas. Vecākiem vajadzētu saņemt ekspertu pakalpojumus, pastāvīgu atbalstu un iespējas kontaktēties ar citiem vecākiem.

Sākotnējās un tālākizglītības mācību programmas ir jāievieš profesionāļiem, kas var iesaistīties bērnu un jauniešu ar autisma spektra traucējumiem izglītībā. Politisko un administratīvo lēmumu pieņēmējiem ir jābūt informētiem par autisma spektra traucējumiem, lai visus attiecīgos lēmumus var pieņemt, pilnībā pārzinot faktus. Lai apmierinātu individuālās vajadzības, svarīgs ir individuālais plāns, kas regulāri ir jāpārskata. Tam ir jāietver izglītība, atbalsts un atpūta. Plānam ir jāsekmē koordinētu pieeju pārejas posmiem izglītības sistēmā, kā arī attiecībās ar pieaugušajiem un darba tirgu. Vispārīzglītojošās skolās bērniem un jauniešiem ar autisma spektra traucējumiem ir jābūt pieejamām izglītošanās iespējām; kur vien iespējams, ir jānodrošina izpratnes veidošanās un prasmju apgūšana, lai apmierinātu viņu dažādās vajadzības. Sociālās integrācijas iespējas un atbalsts viņu pašreizējām vajadzībām ir jāsniedz neatkarīgi no situācijas.

Vecākiem un pakalpojumu sniedzējiem ir jāpalīdz izprast, ka izaicinoša uzvedība nav raksturīga autisma spektra traucējumiem, bet izriet no bērna mijiedarbības ar vidi. Specifiska izglītība un atbalsts bērniem un jauniešiem ar autisma spektra traucējumiem ir svarīga, lai palīdzētu novērst tālākas sekas viņu grūtībām, piemēram, trauksmi un depresiju.

Latvijas likumdošana nosaka

(Izraksts no Ministru kabineta noteikumiem Nr.710

“Noteikumi par vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu nodrošinājumu atbilstoši izglītojamo speciālajām vajadzībām”, Rīgā, 2012.gada 16.oktobrī (prot. Nr.58 17.§). Izdoti saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 53.panta pirmo daļu)

Nodrošinājums speciālās izglītības programmas īstenošanai speciālās izglītības klasē - Materiālā bāze praktisku darba iemaņu veidošanai atbilstoši speciālās izglītības programmai. Pedagoģa palīgs (speciālās izglītības skolotājs vai speciālais pedagogs), kas individuāli palīdz klasē vai citā telpā mācību satura apguves procesā. Speciālais pedagogs, skolotāja palīgs, skolotājs logopēds. Vēlams izglītības vai klīniskais psihologs un bērnu psihiatrs.

Atbilstošs nodrošinājums vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestādes vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības klasē integrētiem izglītojamiem ar speciālām vajadzībām - Materiālā bāze praktisku darba iemaņu veidošanai atbilstoši speciālās izglītības programmai. Papildu pedagoģiskais personāls un atbalsta personāls: pedagoģa palīgs (atsevišķās stundās atkarībā no izglītojamā veselības stāvokļa un attīstības līmeņa), speciālās izglītības skolotājs vai speciālais pedagogs, ja nepieciešams, skolotāja palīgs, sociālais aprūpētājs, skolotājs logopēds. Vēlams izglītības vai klīniskais psihologs.

Ģimene

Vēsturiski ģimenes jēdziens ir mainījies politisku apspriedumu, sociālu, tradicionālu apstākļu dēļ. **Ģimenes jēdziena definējums iegūst arvien jaunu skaidrojumu.** Zinātniskā un politiskā aspektā ģimenes matricu veido uzdevumi, kurus tās locekļi realizē ikdienas dzīves gaitā. Ģimenes jēdziena definējumā ietilpst nemainīgi tradicionāli uzskati par bērniem: bērnu audzināšana, izglītošana, bērnu aprūpe utt.

Ģimene ir uzskatāma par sociālo bāzes institūciju, ko raksturo bioloģiskā, sociālā, ekonomiskā un emocionālā kopdzīve un radnieku vai draudzīgās attiecībās esošu personu intīmās attiecības (D.Bethere pēc Gohlich, Zirfas, 2007). Tā ir pirmā sabiedriskā institūcija, kur bērnam dzimst pirmās domas, tas izbauda pirmās jūtas, iegūst emociju izpausmju pieredzi.

Ģimenei ir jābūt bērna drošam patvērumam, kurā šaurā mērogā norit visas sabiedriskās dzīves realitātes un likumi. Vislabāk ģimeni kā patvērumu pārbauda dzīves gaitā radušās problēmas. Pēc tā, kā tiek problēmas risinātas, ģimenes var sadalīt uz funkcionālām un nefunkcionālām. Funkcionālas ir tās, kurās problēmas tiek risinātas, bet nefunkcionālas ir tās, kurās problēmas tiek noklusētas vai apietas. Risināt problēmas var dažādi, un risināšanas stratēģija nosaka ģimenes dzīves kvalitāti. Nevajadzētu aizmirst, ka jebkuras problēmas risināšanas veids atspoguļojas bērna uzvedībā. Bērns kopē, atkārto vecāku uzvedību, pārņem to dzīves pieredzi, ko pārmanto no vecākiem.

Funkcionālās ģimenēs dažādi viedokļi tiek koordinēti, integrēti un strukturēti. Tai ir jāpierāda savu dzīvotspēju sarežģītās situācijās: slimības gadījumos, zaudējumos, piedzimstot bērnam, kurš prasīs pastiprinātu uzmanību un aprūpi, kas mainīs ģimenes dzīves stilu un prasīs daudz enerģijas un emociju. Tāda bērna piedzimšana maina dzīves ritmu, izvirza jaunas prasības ģimenes drošības pastāvēšanai. Bērna ar smagiem attīstības traucējumiem piedzimšana vai smagi slimojošs bērns ir ģimenes pārbaudījumu laiks, ko var salīdzināt ar ģimenes pārejas posmu citā līmenī.

Jebkura pārejas posma norise vecākiem ir piesātināta ar komplikētām emocijām, kuras raksturo gan pozitīvas izjūtas, prognozējot bērna sociālos panākumus, gan raizes par nepazīstamajiem izaicinājumiem (D.Bethere).

Bērnu ar speciālajām vajadzībām piedzimšana ģimenē maina ģimenes funkcionēšanas sistēmu. Tās ir rūpes par bērnu, kuras uzskatāmas par vienu no komplikētākajiem dzīves pārbaudījumiem. Līdz ar to šajās ģimenēs veidojas specifisks psiholoģiskais klimats (D.Bethere pēc Jetter, 2003). Pētījumu rezultāti krīzes teorijā apliecina, ka bērna attīstības specifika un sociālās vides ietekme izraisa pretrunas vecāku sociālās lomas īstenošanā. No vecākiem tiek pieprasīta obligāta vecāku mīlestība, atbildība un bērna optimālas attīstības veicināšana. Šo prasību izpildi bieži kavē vecāku vainas izjūta, nepieciešamība komunikācijā ar dažādu jomu speciālistiem izpaust savas ģimenes dzīves intīmos aspektus (D.Bethere pēc Lāgerheima, 2007). Ļoti bieži šīm ģimenēm ir raksturīga ierobežota sociālā aktivitāte un ārējie kontakti. Tas ir jauns pārbaudījums ģimenei. Tā sekmīgai pārvarēšanai vecākiem ir būtiski sadarboties ne tikai ar tiem, kuri var sniegt psiholoģisku atbalstu, bet arī ar tiem, kam ir līdzīgs dzīves pārbaudījums.

Ģimenei ir uzticēta vislielākā atbildība par sava bērna dzīvi un attīstību. Vecākiem kā bērna dabiskajiem aizbildņiem jeb likumiskajiem pārstāvjiem ir pienākums aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses; rūpēties par bērnu un viņa mantu, pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās; sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes; nodrošināt speciālu aprūpi bērnam ar īpašām vajadzībām (Civillikums, 1993, III apakšnod. I iedaļa; Bērnu tiesību aizsardzības likums, 1998, V nod. 24. p., VII nod. 55. p.).

Vecāki ir primāri atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību. Viņu pienākumos ietilpst bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamo apstākļu nodrošināšana; sadarbības veidošana ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns; bērnu, pedagogu un citu personu likumisko tiesību un interešu ievērošana; izglītības iestādes vadītāja informēšana par bērna veselības stāvokli un citiem apstākļiem, ja tiem var būt nozīme mācību procesā (Izglītības likums, 1998, VI nod. 58. p.). Šajā kontekstā ir makrosistēmiski reglamentētas vecāku tiesības (Izglītības likums, 1998, VI nod. 57. p.).

Dažas vecāku atziņas

Latvijā darbojas vairākas vecāku biedrības, asociācijas, kur var saņemt palīdzību, informāciju, kur var vienkārši izrunāties par savām sāpēm un saprast, ka neesi viens un kopā risināt problēmas ir daudz vieglāk.

Pateicoties NVO rīkotajai vasaras nometnei, esmu ieguvusi jaunu skatījumu, pozitīvas emocijas, daudz dažādu ideju, kā strādāt ar bērnu. Pats galvenais – kārtējo reizi pārliecinājos, ka man ir gudrs bērns, tikai vajadzīga pareizā pieeja un zināšanas, kuru mūsu speciālās pirmsskolas izglītības iestādes pedagogiem pagaidām pietrūkst. Vienkāršāk ir pateikt, ka bērnam ir attīstības traucējumi un līdz ar to viņam neko nevar iemācīt. Un, ja nevar neko iemācīt, tad nav ko meklēt pirmsskolā!

Mana meita ir piedalījusies vietējo NVO rīkotajos pasākumos ne tikai kā skatītāja, bet arī kā dalībiece. Kopā ar ģimeni ir redzētas teātra un cirka izrādes, braukts tuvākās un tālākās ekskursijās. Jauna pieredze vecmammai un neaizmirstami pozitīvi iespaidi mazmeitai ir pēc vasaras nometnes, kas tika organizētas ģimenēm, kurās audzina bērnus ar funkcionāliem traucējumiem.

Mana māte ir mirusi, bet pārējo radu attieksme ir noraidoša. Vīramāte uzskata, ka pati esmu pie visa vainīga. Vīrs viņai skaidroja, kāpēc tā varētu būt noticis, bet viņa neko negribēja dzirdēt. Tā tas turpinās jau ilgi. Pati esmu to pieņēmusi. Arī no citiem radiem esmu dzirdējusi, ka man ejot ļoti labi, jo es taču par bērnu saņēmot lielu pabalstu. Kā viņi nesaprot, ka man nevajag to naudu! Man vajag sapratni un morālu atbalstu!

Regulāri cenšamies apmeklēt kultūras pasākumus, bet tas ir nācis ar gadiem. Nu mēs to spējam – iziet sabiedrībā bez pārdzīvojuma un bažām, ko par to teiks citi. Sākumā uztraucāmies par sabiedrības piesardzīgo attieksmi pret bērniem ar speciālām vajadzībām un arī pret ģimeni kopumā, jo daudzi mūs uzreiz uzskatīja par nelabvēlīgu ģimeni.

Mērķtiecīgu un nesavtīgu atbalstu esmu saņēmusi no NVO – izglītojoši pasākumi, konferences, vecāku atbalsta grupas, vasaras nometnes. Kaut arī esmu noslogota, cenšos iesaistīties vietējā vecāku nevalstiskās organizācijas darbā.

Esam strādājoši vecāki. Mēs esam pilna ģimene – mamma, tētis un divi bērni. Rūpes par bērniem ir sadalītas vienlīdzīgi. Kamēr bērni bija mazi, ar viņiem vairāk nodarbojās mamma, tētis pelnīja iztiku. Viss mainījās vēlāk, kad sākās bērnu skolas gaitas. Tad katram tika sava rūpju tiesa. Viens bērns pats varēja doties uz skolu, bet otrs bija jāved uz speciālo internātskolu. Tēvs vadāja īpašo bērnu, es gādāju par otru. Kad vien varēju, arī es braucu līdz uz speciālo skolu, jo man tas šķita svarīgi. Mēs ģimenē cits citam ļoti uzticāmies. Vairāk jau nav, kam uzticēties.

Rūpes par bērnu esmu uzņēmusies pati. Bērna tēvs pateica, ka grib dzīvot savu dzīvi. Viņš negribot būt visu laiku atkarīgs no īpašā bērna vajadzībām un prasībām. Tēvs atbalsta materiāli, bet nedēļas nogalēs paņem viņu pie sevis. Sākumā negribēju atļaut ciemoties pie tēva – viņam ir jauna ģimene, bet, redzot, ka tādējādi apbēdināts jūtas bērns, piekāpos un nenožēloju. Rūpes par apģērbu, ēdienu, mācībām, arī par ārstu apmeklējumiem tik un tā pieder man.

Manam bērnam ir ļoti grūti atrasties pilnā transportlīdzeklī. Autisma spektra traucējumi rada problēmas. Viņš kļūst nervozs. Ja laicīgi neizkāpjam, sākas vemšana. Ceļš līdz skolai mums izvēršas par daudzkārtēju iekšā un ārā kāpšanas nodarbi. Nonākot galā, abi esam kļuvuši par nervu kamoliem. Brīvāk jūtamies pasākumos, kas organizēti bērniem, kuriem ir speciālās vajadzības. Zinām, ka tur netiksims nosodīti, ja bērns uzvedīsies neatbilstoši situācijai. Tā teikt, savējie sapratīs.

Mīti ģimenes problēmu aspektā

Ģimenē mēs izturamies pret visiem saviem bērniem vienādi

Katrs bērns ir neatkārtojams kā personība. Vienam vajadzīga plašāka brīvība, otram – ierobežojumi, trešajam – pastiprināta uzmanība, ceturtajam – uzmanība un aprūpe. Vecāku mīlestību nevar pasniegt kā kūkas gabalus visiem vienādi.

Bērns ar smagiem attīstības traucējumiem nevar būt ģimenei nasta vai mīlestības un uzmanības objekts uz veselo bērnu rēķina, kaut arī „rūpju” bērns vienmēr būs uzmanības centrā. Nevienāda attieksme nenozīmē nevienādu mīlestību. Ja vecāki nerespektē veselo bērnu jūtas un vajadzības, var notikt, ka veselais bērns sevi uzskatīs par nastu, apgrūtinājumu ģimenei, jo: „visi rūpējas tikai par manu nelaimīgo brāļi, man vienmēr jāgaida sava kārtā, jo viss tiek gādāts slimajam brālītim.”

Labā māte sev visu aizliedz, ziedojot dzīvi bērnam

Ģimenē māte vienmēr ir centrā. Viņa bieži domā, ka cits viņas vietā nespēj neizdarīt to labāk. Savu mātes lomu viņa izpilda perfekti, kā to saprot un spēj. Ja ģimenē aug „rūpju” bērns, viņai arvien mazāk laika paliek sev. Skumji.

Pašas mātes sev aizliedz pilnveidot personiskās intereses, realizēties kādā interešu jomā. Dažkārt, protams, mātei klājas labi, viņa atrod sev prieku, izpildot mātes lomu, priecājas par bērna panākumiem, organizē veiksmīgu bērna ikdienu. Par to viņa tiek slavēta. Tomēr, ja to aplūko no citu ģimenes locekļu pozīcijām, var redzēt nogurušu, nelaimīgu māti, kura bieži ir izmisumā. Mammas neapmierinātība pieaug, un bieži ģimene saņem nepelnītas dusmas un pārmetumus. Tā veidojas stresa ģimenes statuss.

Mātei, kura audzina bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem, ir nepieciešama ne tikai atpūta. Viņa izlieto daudz enerģijas, tādēļ periodiski sevi ir jāuzlādē ar priecīgām emocijām, pozitīviem piedzīvojumiem, ko var gūt no tikšanās reizēm ar draugiem, paziņām vai citādi izklaidējoties.

Tēvi labprāt norobežojas no rūpēm par smagi slimo bērnu

Tā ir, bet tā arī nav. Kad vecāki gaida bērnu, tie domās redz viņu skaistu, mīļu, veselu, laimīgu. Ja tā nenotiek, gan tēvs, gan māte pārdzīvo. Vecāki jūtas vainīgi, izjūt skumjas, ilgstošu stresu. Viņi abi atrodas līdzīgā situācijā, tas taču ir viņu bērns! Kāpēc gan tas tēviem būtu vieglāks pārbaudījums?

Tēvi bieži vien daudz strādā, jo ir jāuztur ģimene, līdz ar to mazāk ir mājās. Māte, kura ikdienā ir ar bērnu, vairāk zina, kā ar bērnu apieties, viņai ir iespējas pārbaudīt dažādus paņēmienus bērna aprūpē. Tēvs ir atbalsts ģimenei. Viņam ir jāklūst par pozitīvu atbalstu.

Tēviem, kā arī mātēm ir jāatrod savs vaļasprieks, intereses, hobijs. Vecāki nevar realizēties, izpildot tikai vecāku lomu. Viņiem ir jārealizējas arī kā personībām.

Svarīgākais bērna dzīvē esam mēs, vecāki!

Tas ir pats par sevi saprotams, bet tikai daļēji. Vecāki un īpaši māte ir galvenā persona, ap kuru norit bērnība. Viņa ir atbildīga par fizisko, psihisko un sociālo bērna attīstību.

Kad piedzimst bērns ar smagiem attīstības traucējumiem, veseli brāļi un māsas paliek otrā plānā. Mūsdienās brāļu un māsu savstarpējo attiecību veidošanās ir ģimenes uzmanības lokā. Šajās attiecībās var novērot, ka bērni paši bieži vien var būt daudz labāki audzinātāji nekā vecāki.

Ģimenei dibina divi pavisam sveši cilvēki, tikai brāļus un māsas vieno asins saite. Vecāki var izšķirties, nomirt, vecāku loma bērna attīstībā, viņam pieaugot, samazinās. Ģimenes vēsturisko aspektu veido tieši asins radnieki. Šī saikne ir nesaraujama.

Visi, kas ir izauguši lielās ģimenēs, atceras dažādus noslēpumus, kuri tika rūpīgi slēpti no vecākiem, lai neizpaustu vecākiem kādu ziņu vai kad bija vienošanās kaut ko izlūgties.

Ja laika gaitā ar vecākiem notiek kādas bēdas vai dzīves problēmas, brāļu un māsu attiecības paliek vēl ciešākas.

Mīti ģimenes problēmu aspektā

Starp brāļiem un māsām pastāv vienmēr konkurence

Dabiski, ka brāļi un māsas cīnās par vecāku uzmanību un vietu ģimenē. Ja ģimenē ir „īpašais bērns”, šī pozīcija mainās. Savstarpējās bērnu attiecībās, kad rodas konflikta situācijas, vecāki tolerantāk izturas pret „īpašo” bērnu, ko pārējie brāļi vai māsas ātri pamana. Vecāki bez liekiem vārdiem, kā pašu par sevi saprotamu, pieprasa no viņiem lojalitāti un rēķināšanos ar to. Bērnu uztverē šī situācija var radīt pārpratumu un rūpju bērns tiek idealizēts: „Viņam vienmēr būs taisnība”. Mammas skaidrojums: „Saproti, viņš ir bēdīgs, neko nesaprot, mums vienmēr viņam jāpalīdz,” bieži tiek nepareizi iztulks bērnu līmenī. Tas liek viņiem, bieži vien neapzināti, apspiest niknumu un dusmas, jo pret „rūpju” bērnu viņi tās vērst nevar. Savukārt, „rūpju” bērna dusmu izviridumu pret veselo brāli vai māsu vecāki nenosoda. Apspiestas dusmas apspiež arī citu emociju veidus, piemēram, spontānu bērna rīcību, spēju dusmu izpausmi apvīt ar kādu joku vai humoru. Veselais bērns to nespēj, jo vecāki nav paskaidrojuši, kā piemēroties, pielāgoties tādai, varbūt ne visai patīkamai, „rūpju” bērna uzvedībai. Piemēram, bērns ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem bieži brālim/māsai sāpīgi ieķeras un rauj aiz matiem. Veselais bērns cieš un piekāpjas. Ja tas notiek bieži un vecāki nepalīdz ar padomiem, vesela bērna negatīvās emocijas var tikai pieaugt.

Mēs ar visu tiksim galā paši!

Gribas apšaubīt! Ir ģimenes, kurās ir stingra nostāja: „Mums nekāda palīdzība un atbalsts nav vajadzīgs!”. Citi vecāki negrib par to runāt atklāti, ilgi nepiekrīt bērna vajadzībām piemērotās speciālās programmas realizācijai. Dažkārt, neatbilstoši bērna vajadzībām, grib noturēt bērnu skolā, kura tam nav piemērota, kurā nav ne speciālisti, ne resursi.

Visiem vecākiem, kuri audzina bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem, kā autisms vai dziļi garīgās attīstības traucējumi, kas prasa no vecākiem enerģiju un piepūli, ir nepieciešama psihoterapeitiskā un psiholoģiskā palīdzība. Īpašu atbalstu var sniegt vecāku asociācijas.

Vesēlie brāļi un māsas ģimenē negrib atzīt savu brāli vai māsu ar attīstības traucējumiem

Tāds uzskats varētu būt pareizs. Ļoti agrīnā vecumā vesēls brālis vai māsa gūst pieredzi, pastāvīgi stājoties konfrontācijā ar citiem bērniem, kuriem nav slima bērna ģimenē. Viņi pierod dzīvot ar vairākiem ierobežojumiem, noteikumiem. Vesēliem brāļiem vai māsām nākas piedzīvot sajūtu atšķirību, ko ģimene praktizē savā ikdienā mājās, audzinot „rūpju” bērnu, un kā uz to reaģē sabiedrība.

Mājās bērns ir mīlēts, aprūpēts, respektētas viņa vajadzības, bet ārpus tās bieži virmo cits tonis (noraidošs) un cilvēku atsauksmes par īpašā bērna netīkamu uzvedību vai neveiklību. Jēdzienu „diskriminācija” vesēlie brāļi un māsas saprot daudz ātrāk nekā citi. Piemēram, ja pastaigāties iet visi kopā, var izjust paaugstinātu uzmanību, skatienus. Bieži piedzīvojot negatīvās emocijas, bērni ieslēdzas sevī, kļūst depresīvi. Citiem netaisnība liek cīnīties, skaidrot situāciju ar asarām. Labi, ja par to vecāki runā ar saviem bērniem. Tad uz pārmetumu: „Kāpēc jūsu bērns autobusā sēž, bet man, vecam cilvēkam, jāstāv,” bērni droši varētu atbildēt: „Viņš nevar stāvēt, jo nespēj palīdzēt sev ar rokām, un man ir jāatbild par viņa drošību.” Ja īpašais bērns izlej kafējnīcā tēju, uz repliku: „Ai, cik neveikls jūsu bērns!” vajag atbildēt, ka neveiklas ir viņa kustības, bet ne pats bērns, un ka ir jāpiecējas, ka neapmierinātajam pašam tā nav utt.

Vesēlie brāļi un māsas ir pateicīgi, ka nav tādi...

Bērniem patīk teikt: „Es esmu tik stiprs vai gudrs kā mans brālis vai māsa!”. Kāpēc šī problēma (bērns ar smagiem attīstības traucējumiem) ir piemēklējusi manu māsu vai brāli? Ģimenē bieži vien tāds bērns ir arī idealizēts (brāļu un māsu skatījumā): „Visi grib manu māsu, viņa tik trausla, maza..., viņai tiek vērstā paaugstināta uzmanība, viņa mūsu ģimenē ir galvenā, visi viņu lutina.” Gadījumos, kad ir nepareizi izskaidrots vai vispār nav paskaidrots, kāpēc rodas šādas problēmas, paši brāļi un māsas izdomā cēloņus vai iemeslus. Tas var būt pilnīgi neadekvāts situācijas izvērtējums. Citi brāļi un māsas cenšas gūt augstus panākumus mācībās, lai realizētu vecāku cerības par sasniegumiem, jūtas atbildīgi, lai iepriecinātu vecākus.

Atbalstošā vide

Atbalsta komanda skolā

Atbalsta komanda ir profesionāļu grupa, kas savas kompetences ietvaros veic pedagoģiskās, psiholoģiskās un sociālās palīdzības koordinēšanu un nodrošināšanu izglītojamiem, iesaistot viņu vecākus, pedagogus, skolas darbiniekus. Atbalsta komanda savā darbā ievēro Latvijas Republikas likumus un citus normatīvos dokumentus: Izglītības likumu, Fizisko personu datu aizsardzības likumu, Bērnu tiesību aizsardzības likumu u.c..

Atbalsta komandas darba mērķi:

1. Izveidot vispusīga, koordinēta pedagoģiska, psiholoģiska, sociāla atbalsta sistēmu skolēniem, viņu vecākiem, skolotājiem.
2. Sekmēt bērnu iekļaušanu izglītības procesā, palīdzēt veidot skolā iekļaujošu vidi.
3. Veicināt skolotāju tālākizglītību, skolas darbinieku un vecāku informētību iekļaujošās izglītības jautājumos.

Atbalsta komandas darba uzdevumi:

1. Koordinēt bērnu pedagoģiskās, psiholoģiskās un sociālās izpētes darbu skolā.
2. Izstrādāt, īstenot un izvērtēt skolēnu individuālos izglītības plānus.
3. Organizēt nepieciešamo palīdzību bērniem un viņu vecākiem, skolotājiem, skolas darbiniekiem.
4. Regulāri informēt vecākus par viņu bērnu mācību sasniegumiem, uzvedību.
5. Sadarboties ar skolas administrāciju skolas darbības un tālākizglītības plānošanā, iekļaujošas vides veidošanā.
6. Sadarboties ar valsts un pašvaldību institūcijām.
7. Apkopot informāciju, veidot statistikas datu bāzi, analizēt komandas darba pieredzi.

Komandas sastāvā var būt :

skolas administrācijas pārstāvis (direktora vietnieks, metodiķis, direktors), psihologs, speciālais pedagogs, sociālais pedagogs, logopēds, medicīnas darbinieks, skolotājs (klases audzinātājs, mācību priekšmeta skolotājs), vecāki.

Visi atbalsta komandas dalībnieki:

- Sadarbojas, sniedz nepieciešamo informāciju un rekomendācijas bērnu izglītības procesa organizēšanā. Nepieciešamības gadījumos iesaka ārsta konsultācijas vai papildus koriģējošas nodarbības.
- Sniedz informāciju vecākiem un skolotājiem par atbalsta komandas izstrādātajām rekomendācijām.
- Sadarbojas ar pedagoģiski medicīnisko komisiju, ģimenes ārstiem, Bērnu tiesību aizsardzības institūcijām, policiju un citām organizācijām.
- Piedalās individuālo izglītības plānu sastādīšanā un rezultātu izvērtēšanā bērniem ar speciālām vajadzībām.
- Izpilda skolas administrācijas un augstākstāvošu institūciju rīkojumus, kārtro dokumentāciju vai sniedz ziņas institūcijām, ja tas nepieciešams bērna izglītībai.
- Sadarbība ar vecākiem :
- Uzklaušīt vecākus, korekti atbildēt uz viņus interesējošiem jautājumiem. Noskaidrot vecāku vēlmes un intereses bērnu izglītošanas jautājumā.
- Pārrunāt ar vecākiem bērna attīstību, mācību sasniegumus un/vai uzvedības problēmas.
- Iesaistīt vecākus lēmumu pieņemšanas procesā.
- Ieteikt iespējamās problēmas risināšanas veidus, papildus nodarbības skolā, speciālistu konsultāciju.
- Vienoties, kā vecāki atbalstīs bērnu mācību procesā, kādi būs vecāku pienākumi un atbildība, kāds būs turpmākais saziņas veids.

Atbalsta komanda sekmē veiksmīgāk plānotu un organizētu pedagoģisko darbu ar bērniem, kuriem nepieciešama palīdzība.

/No IZ M Valsts speciālās izglītības centra Metodiskiem ieteikumiem „Atbalsta komanda skolā”/

Palīdzi savam bērnam un ģimenei, vispirms palīdzot sev! - „Velku biedrības” sniegtā atbalsta formula vecākiem

Efektīvs, ekonomisks un vajadzīgs cilvēku savstarpējās palīdzības pakalpojums ir **atbalsta grupas, kurās tiek dotas iespējas līdzdarboties, risināt grūtības un dalīties pieredzē**. Atbalsta grupas ir plaši izplatītas un balstās uz pašpalīdzības un atbalsta principiem cilvēkiem ar līdzīgām problēmām. Grupā cilvēki aktualizē savas grūtības, uzklasa citu dalībnieku pieredzi dažādu jautājumu risināšanā, rod spēku un cerības mainīt savu dzīvi. Grupas darba procesā, iepazīstot paši sevi, cilvēki pilnveidojas un uzlabo savas attiecības un dzīves kvalitāti.

Atbalsta grupu mērķi ir sniegt un saņemt cilvēcisku cieņu, palīdzēt sadzīvot ar zaudējumu, ar sāpēm, veicināt cilvēkos savu spēku apzināšanos, izaugsmi un pašcieņu. Atbalsta grupas parasti vada profesionālis, kurš sniedz informāciju un vada grupas procesus. Grupai attīstoties, strādājot kopā ilgāku laika posmu, tai ir iespējas kļūt par pašpalīdzības grupu, kur grupas nodarbības vada paši dalībnieki. Nodarbībām ir jānotiek noteiktā laikā un vietā (noteikums – tās nedrīkst būt mājas). Labākus rezultātus var sasniegt, strādājot noteiktā ritmā un regulāri.

Vecāku atbalsta grupa dod iespējas:

- Apzināties, ka ir cilvēki, kas viens otru saprot un pieņem tādu, kāds katrs ir.
- Izprast savas grūtības.
- Iegūt drošības izjūtu, ļaujot izpausties savām jūtām (katrs var „izlādēties” kā viņam nepieciešams).
- Atjaunot ticību sev.
- Saprast, ka cilvēks nav vienuļš savās problēmās.
- Saņemt savstarpēju atbalstu un palīdzību.
- Dzirdēt un redzēt citu viedokļus uz sev tuvu problēmu.
- Novērtēt, saprast to, ko katrs pats reāli dara.
- Uzkrāt jaunu informāciju.

**Pozitīvais, kas nāk no sirds, ir brīnumains.
Tikai mācies pieņemt to!**

Vecāku domas par atbalsta grupu:

Ja ir grūti pieņemt lēmumu, vajadzīga pieredze un ideju apmaiņa, nepieciešams mierinājums, jārod miers, tad jānāk uz atbalsta grupu izrunāties, gūt sapratni un atrisināt problēmu.

Ja kāds meklē vērtīgu informāciju, jebkuru emociju pieņemšanu, svētīgu iespēju dalīties pieredzē, tad to visu kopā ar neviltotu savstarpēju palīdzību, prieku un virzību uz priekšu var saņemt atbalsta grupā.

Atbalsts – problēmu izrunāšana, no kuras rodas vieglums sirdī, veidojas labas emocijas, labi draugi apkārt, un visi mēs varam būt laimīgi.

Atbalsta grupa ir sadraudzības grupa, tā ir acu atvēršana un atbildība. Izvēloties piediegties grupai, rodas iespēja saredzēt labo, uzticēties, sadzirdēt un paņemt sev vajadzīgās citu cilvēku domas.

Lai arī manā dzīvē ir notikuši negaidīti pavērsieni, te varu runāt atklāti, just laipnību visur un jebkad. Varu uzklaut gadiem krātu pieredzi.

Atbalsta grupā mēs jūtam drauga plecu, satiekam radošus, interesantus domubiedrus, smeļamies idejas, saņemam palīdzību grūtā brīdī, kā arī gūstam morālu atbalstu.

Atbalsta grupā es cenšos atrasties, mācos uzticēties, izjūtu līdzvērtīgas problēmas un esmu laimīga, ka varu baudīt draudzību, mieru, visaptverošo siltumu.

Pirmā tikšanās sākās ar atsvešinātību, bet kopējā draudzība pārauga siltumā. Kopā radās idejas un domas, vilšanās pārauga cerībās, asaras – priekā.

/Vairāk informācijas www.velki.lv/

Vingrinājumi bērniem ar autisma spektru

Idejas kopīgām nodarbībām

Tā kā bērniem patīk komunikācija ar starpnieku, šajos nolūkos var veiksmīgi izmantot datoru vai planšetdatoru. Bērniem ar autismu ir izstrādātas vairākas attīstošas rotaļas, mācību uzdevumi. Tos var pasūtīt bez maksas. Pamatā lietojamas, izmantojot planšetdatorus (I PAD un citus).

<http://www.gamification.co/2012/07/23/apps-for-autism-using-game-mechanics-to-learn-and-grow/>

www.happygeese.com/index.php/eng/

Kontakta ar bērnu nodibināšana

Darbs ar bērniem, pirmkārt, tiek virzīts uz emocionālā kontakta nodibināšanu, otrkārt, emocionālā kontakta nodibināšana palīdz risināt sociālās uzvedības regulācijas uzdevumus un uzlabo sociālās adaptācijas gaitu.

Mērķis: sociālā mijiedarbība (savstarpēja sadarbība ar bērniem, pieaugušajiem) un mijiedarbība ar vidi.

Darbā ar bērniem ir jāveido darbību un dzīves stereotipi. Skolā bērnam ir jāpierod un jāsaprot, ka tur notiek mācības: skolā bērnu mācīs un viņš pats mācīsies. Mājās viņš nodarbosies ar skolā uzdoto uzdevumu izpildīšanu un brīvo laiku pavadīs pēc interesēm, bet mērķtiecīgi. Tātad mācīsies sevi nodarbināt brīvā laikā. Skaidrs, ka to piespiedu kārtā darīt nevar. Bērns ar autismu regulē ikdienu pēc savām vajadzībām, pēc garastāvokļa, pēc interesēm un spējām. Pieaugušā uzdevums, pielāgojoties bērna dabai, nodibināt pozitīvu kontaktu, mēģināt katru bērna darbību pārveidot par mērķtiecīgu, lietderīgu, bērna attīstībai atbilstošu procesu.

Nodarbības ir jāsāk, izmantojot bērna mīļāko rotaļlietu, grāmatu, ēdienu u.c. Katram bērnam ar autismu ir kas tāds, pie kā bērns ir stipri pieķēries. Jāievēro secīgums un pakāpeniskums, izvirzot prasības, ieviešot ko jaunu. Ja bērns protestē, atsakās turpināt iesākto darbu, un, jūs neesat sagatavojušies tam, labāk nodarbību pārtraukt. Pašā sākumā jāpadomā par vietu un laiku, materiālu, par lietām, ko izmantosiet uzslavai vai balvai. Bieži darbību nākas iesākt pieaugušajam (vizināt mašīnu, likt priekšmetus rindā) un gaidīt, neskatoties uz bērnu, viņa reakciju. Parasti bērns pievienojas. Visi pašapkalpošanās un citi sadzīves darbi ir jāorganizē pēc nemainīga, jau iepriekš izveidota plāna. Katru dienu viena un tā pati darbība tiek atkārtota nemainīgā veidā vairākas reizes. Nekad nevajag mācīt visu uzreiz: sašņorēt kurpes (tam ir daudz posmu), pogāt jaku (tam arī jāveido kustību secība utt.).

Pirms emocionālā kontakta nodibināšanas ir jānoskaidro, kādos gadījumos bērns nevar komunicēt un kādos grib iesaistīties darbībā. Bērns sākumā ir jāpieradina, varbūt pat nevajag saukt viņu vārdā, nelietot žestus, nerunāt vispār. Vide – mierīga, klusa, svarīgi ir izslēgt lieko, kas varētu būt kā kairinātājs. Piemēram, vienas meitenes istabas iekārtojums. Liels drēbju skapis, dīvāns, galds un krēsls. Istaba izskatās drūmi, bet meitene tikai tur jūtas droši, ir priecīga un komunikabla. Komunikācijas sākumā labāk neskatīties bērnam acīs, novērst savu acu skatienu uz kādu kustību vai nolaist acis. Neskatoties var uzdot jautājumus, mēģināt iesākt dialogu. Skaidrs, ka sākumā runa būs par bērna mīļāko nodarbi vai rotaļlietu. Ja bērns šūpojas, pašūpoties kopā vienā ritmā, piebalsojot kādu dzejoli vai dziesmu.

Vēl viens svarīgs moments: vajag vērot, lai bērns ar šo darbību netiktu pārsātināts. Bieži tas notiek tik ātri, ka pieaugušais pat nesaprot, kas noticis, kāpēc, it kā bērns smaidīja, atbalstīja un pēkšņi - kliez. Iniciatīva vienmēr iet no bērna! Kontakta nodibināšanai palīdz kāds starpnieks: pieskārieni, siena, lakatiņš, maska, saulesbrilles. Bērns ir drošāks, ja partneris atrodas netiešā acu kontaktā. Piemērs: aiz bīdāmās sienīņas ir smilšu kaste. Pieaugušais tur „spēlējas” un aicina bērnu: „Paskaties uz mani!”. Bērns dzird šo frāzi, viņu interesē, kas tur notiek. Un gadās, ka paskatās pieaugušajam acīs. Tāds īss acu kontakts sākumā var mulsināt bērnu, bet ar laiku pagarinās un lēnām veidojas pilnvērtīgāks. Acu kontakts ir vajadzīgs, lai bērns spētu ne tikai pilnvērtīgāk komunicēt ar partneri, bet arī palīdz trenēt divu psihisku funkciju saskaņotu darbību.

Nodarbības kopā ar vecākiem

Dažāda veida nodarbības

Konstruēšana. Bērnam patīkamu, inertu darbību izmantošana attīstošu mērķu sasniegšanai.

- Celtņu un citu priekšmetu veidošana no klucīšiem, kociņiem, ķieģelīšiem, diegiem, stieplēm, virvēm, korķiem u.c.
- Konstruēšana no vienveidīgiem materiāliem (viena forma, krāsa, lielums, vēlāk darbojas ar dažādu krāsu, lielumu un formu materiāliem).
- Konstruēšana no materiāliem augošā, tad – dilstošā kārtībā pēc lieluma.
- Sižetiskā konstruēšana, izmantojot Lego materiālus.

Komunikatīvās prasmes veidošana. Mīmika. Žesti. Ķermeņa kustības.

- Veidot no plastilīna vai izmantot mīkstas gumijas sejiņu, mainīt tās izteiksmi (smaids, dusmas, prieks) ar pieskārieniem. viena un tā pati seja var mainīt izteiksmi. Atrast piktogrammas vai stilizētus zīmējumus, atbilstoši emocijām.
- Ļaut pieskarties pie pieaugušā acīm, lūpām, vaigiem. Aptaustīt, komentēt, demonstrēt emociju izpausmes un atbilstošās sejas muskuļu kustības.
- Piekrišanu vai atteikšanos prasīt pavadīt ar žestiem, ķermeņa kustībām, mīmiku.
- Iesaistīt nodarbībās vēl kādu bērnu. Tas var palīdzēt vairāk nekā pieaugušais.
- Katrai darbībai ar ķermeņa daļām ir jāpievieno konkrēts, īss dzejoļa pantiņš.

Bērna uztveres un izziņas darbības attīstīšanai.

- Loto, domino, pāru vai saliekamie attēli, dēļi - tos var likt rindā, skaitīt, nosaukt.
- Vienādo meklēšana, liekā izslēgšana, saderība - nesaderība, sižeta veidošana. Bērns iegaumē rindā izliktās kartes, tad, bērnam neredzot, vienu izņem ārā. Kas pazudis, kas pietrūkst?
- Sagriezto, sadalīto salikšana. Speciālu veidņu salikšana dobumos.
- Mīklas: aprakstošās, dzejoļa veidā, vārda minēšana pēc pirmās zilbes, frāzes pabeigšana.
- Vingrinājumi ar ģeometriskām figūrām vai formām: atrod---pasaki---apvelc---apzīmē uz lapas kontūru---izkrāso---atrod tādu pašu---atrod tādu pašu, bet citā krāsā---atrod tādu pašu, bet lielu, mazu---paņem tādu pašu, bet lielu un sarkanā krāsā utt.
- Didaktiskās spēles: mājā, skolā, frizētavā, laukos, veikalā, poliklīnikā, profesijas.

Bērniem patīk cipari, burti. Kaut tos viņi var nepazīst, bet spēlēs ar tiem, mācās vizuāli iegaumēt simbolus, kas turpmāk noderēs skolā.

Valodas attīstība

Prioritāte ir komunikācijas attīstīšanai. Bērniem ir kavēta valodas attīstība. Vairākums bērnu ar autismu nerunā. Saziņas veidošanā pielietojami alternatīvie līdzekļi. Alternatīvu līdzekļu lietošana nenozīmē, ka tā bremsēs bērnu ar autismu valodas attīstību. Tieši otrādi: aktivizē, stimulē, paplašina vizuālos priekšstatus; trenē atmiņu. Visas darbības jāplāno pēc šāda plāna: ko darīsim, kad, kā, cik ilgi, kas būs pēc tam.

- Par visiem pārsteigumiem, pārmaiņām bērns jābrīdina iepriekš, jāsaģatavo.
- Bērns jāfotografē, jākārtoti viņa darbību albumi. Ar fotogrāfiju palīdzību var komunicēt, stāstīt, atstāstīt, atgādināt par paveikto. Ar fotogrāfijām var veidot darbību plānu. Fotogrāfiju vietā var ņemt un pielāgot bērna spējām atbilstošu attēlu vai zīmējumu sistēmu. Tikpat veiksmīgi var zīmēt paši.
- Visas darbības jāpavada ar dzejoļiem, dziesmām.
- Valodas izpratni jātrenē ēšanas, mazgāšanās, ģērbšanās, pastaigu laikā. Shēma: bērna darbība---pieaugušā komentārs---bērna atkārtošana (bērniem, kuri runā, ir tieksme visu atkārtot).
- Instrukciju izpildīšana. Tās ir īsas un konkrētas: paņem, noliec, sameklē, atrod, sēdies, ej, nāc...
- Spontānas runas treniņi: pieaugušais iesāk runāt frāzi, bērns pabeidz. Tā bērns mācās dzejoļus un tā veidojas automātiskā, spontāna runa. Piem.: bumba krīt: bum bum; gailītis no rīta...; pulkstenim ir tāda dziesma:....
- Bērns iesāk frāzi, pieaugušais turpina.

Bērniem ir jālasa daļi literatūra, bet, atbilstoši spējām un saprašanas līmenim, jāpārveido vieglajā valodā: nelietot sarežģītas frāzes, garus teikumus, daudz skaitļus, garus stāstus, metaforas, hiperbolas, garus salīdzinājumus utt. Teksts jāpakārto konkrētai, tiešai bērna uztverei.

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Bērniem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem arī ir nepieciešama sabiedrība un, protams, izglītības iestāde. Katrs bērns mācās pēc savām spējām. Bieži dzird sakām – <i>dārzenis, nekam nederīgs</i>. Es iebilstu pret to. Ir jāatrod atbilstoša izglītības iestāde, bet nevis sociālās aprūpes iestāde – pansionāts. Bērns vēlas dzīvot ģimenē. Viņš vēlas būt tāds pats sabiedrības loceklis kā citi.</p> <p>Bērniem ar funkcionāliem traucējumiem ir vajadzīga pirmsskola ar atbilstošiem speciālistiem. Manam bērnam tādi bija, un par to es esmu ļoti apmierināta. Specializētajā bērnudārzā bija pedagoģiski medicīniskā komisija, kas noteica, ka manam bērnam ir ļoti smagi funkcionālie traucējumi un viņa vieta būtu tikai sociālās aprūpes iestādē – pansionātā.</p> <p>Es saskāros ar situāciju, ka PMK (pedagoģiski medicīniskā komisija) neņēma vērā ārsta – psihiatra slēdzienu. Komisijas locekļi ar šo dokumentu neiepazinās, nolika līdzās pie citiem dokumentiem.</p> <p>Pēc komisijas bija jāmeklē bērnam skola. Pienākot skolas vecumam, ar grūtībām izcīnīju mājas apmācību. Gāja gadi, un, pateicoties Vecāku nevalstiskās organizācijas ieteikumam, sākām meklēt skolu. To klātienē bērns sāka apmeklēt 14 gadu vecumā. Pirmajā mācību gadā skolas administrācija un skolotāji bija ļoti pretimnākoši. Bērns bija ļoti apmierināts, un arī es biju apmierināta.</p> <p>Nākamais mācību gads vairs nebija tik iepriecinošs. Mainījās klases audzinātāji un aprūpētāji. Bērns vairs nebija tik priecīgs, bieži viņu redzējām sadrūmušu</p>	<p>Vecāki izsaka gribu izglītēt bērnu, saprot un reāli izvērtē bērna mācīšanās spējas. Mamma apņēma un neatlaidība bērna izglītošanā deva pozitīvus rezultātus. Tomēr bērna izglītošanas process ir iekavēts. PMK darba rezultātā vecākiem netika sniegts precīzs atzinums par bērna attīstības problēmu. Nebija ieteikumu par adaptētu izglītības programmu izvēli. Netika atrasta bērna vajadzībām atbilstoša izglītības iestāde, kā arī mācību procesu sarežģī pedagoga maiņa.</p> <p>Skaidrojošā vārdnīca</p> <p>Pašvaldību pedagoģiski medicīniskās komisijas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konstatē izglītojamā garīgās un fiziskās attīstības traucējumus un speciālās vajadzības; • nosaka izglītojamajam ar speciālām vajadzībām atbilstošu apgūstamās speciālās izglītības programmas veidu; • ievērojot izglītojamā vecāku vēlmes, norīko izglītojamos ar speciālām vajadzībām uz pašvaldības speciālās izglītības vai citu pašvaldības izglītības iestādi vai iesaka piemērotu valsts vai privāto speciālās izglītības iestādi, kurā apgūstama attiecīgā speciālās izglītības programma; • lemj par izglītojamā atskaitīšanu no pašvaldības speciālās izglītības iestādes pedagoģiski medicīnisku iemeslu dēļ; • sniedz konsultācijas izglītojamā vecākiem, pedagogiem un izglītības iestādēm pedagoģiski medicīniska rakstura jautājumos. • Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas lēmumi ir saistoši valsts un pašvaldību izglītības iestādēm. Pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas lēmumi ir saistoši attiecīgās pašvaldības izglītības iestādēm. <p>(MK noteikumi par Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas un pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju kompetenci Nr.1263, 2009.gada 3.novembris)</p> <p><i>Jebkura izglītības iestāde ir tiesīga licencēt Vispārējā izglītības likuma noteiktajā kārtībā speciālās izglītības programmas, ja ir atbilstoša vide un kvalificēts personāls izglītojamo ar speciālām vajadzībām kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai.</i></p> <p>http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/izglitiba/vispareja-izglitiba/speciala-izgl.html</p> <p><i>Speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem ir paredzētas deviņiem gadiem; tās īsteno, izstrādājot katram izglītojamajam individuālu izglītības programmas īstenošanas plānu. Atkarībā no izglītojamā veselības stāvokļa un izglītības iestādes iespējām izglītības programmu var īstenot ilgākā laikposmā, bet ne ilgāk par 12 gadiem.</i></p> <p>(No Vispārējās izglītības likuma 50. panta)</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Vecāku aprakstītais situācijas piemērs sastopams bieži. Par PMK darbības nepilnībām norāda daudzi vecāki, kuri audzina bērnus ar vairākiem smagiem attīstības traucējumiem.</p> <p>Kāpēc PMK speciālistu kompetenci apšaubā vecāki? Jebkurā saskarsmes un attiecību problēma ir jāapskata no abām subjektu pusēm. Situācijas problēma ir abpusējs kompetenču trūkums.</p> <p>No vecāku puses – bērna ar attīstības traucējumiem izglītības iespēju piedāvājuma nepilnīga izziņāšana, no PMK puses – darba funkciju izpildīšanas nepilnvērtīgums.</p> <p>Ir jārespektē:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vecāku pieprasījums (to nosaka izglītības likums); • vecāku fiziskā un psiholoģiskā slodze audzinot bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem; • saskarsmes ētika. <p>Tas attiecas arī uz pedagogiem, skolas administrāciju, risinot problēmas skolā.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīt, studēt pieejamo speciālo literatūru par bērniem ar autisma spektru. • Neuzskatīt par problēmu vai trūkumu, ja gūtās atziņas un pieredze ir jāpārrunā ar pedagogu; • Piedalīties semināros vaiursos, kuru tematika apskata bērnu ar autismu izglītošanu. • Iekārtot īpašu dienasgrāmatu, kurā pierakstīt bērna attīstības gaitu. Tas var palīdzēt izziņāt bērna stiprās un vājās attīstības puses. Respektēt un pierakstīt pat vismazākos panākumus bērna audzināšanā. • Izmantot savas tiesības un lūgt izglītības iestādē iespējas iepazīties ar bērna attīstības dokumentāciju un individuālo izglītības plānu, ko vēlams veidot kopā ar pedagogiem. • Pārrunāt ar pedagogiem par nevēlamu (vai vāju) attīstības funkciju novēršanu vai mazināšanu un kopīgi risināt šo jautājumu. • Neaizmirst, ka ir nepieciešamas vienotas ģimenes un izglītības iestādes prasības un vienota pieeja bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem audzināšanā. • Visās darbībās ar bērnu pamatoties uz viņa stiprajām attīstības pusēm. • Kā to veicināt, prasīt konsultācijas pedagogiem. • Jāatceras, ka agrīna attīstības diagnostika un agrīni iesākta pedagoģiskā korekcija dod efektīvus rezultātus, bet iekavēto panākt ļoti grūti, dažkārt, gandrīz neiespējami. Katra psihiskā un fiziskā funkcija attīstās noteiktā laika posmā. Periodi, kad tās attīstībai ir vislabvēlīgākie apstākļi, tiek saukti par sensitīviem periodiem. Ja pedagoģiskā korekcija ir uzsākta savlaicīgi, tas atvieglo ne tikai bērna turpmāko attīstību, bet arī palīdz vecākiem objektīvāk izvērtēt bērna spējas.
<p>Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi</p>	
<p>Turpināt iesākto darbu tolerances audzināšanā mūsu sabiedrībā.</p> <p>Regulāri interesēties skolā par bērna attīstības dinamiku un neaizmirst, ka pozitīvais rezultāts sasniedzams tikai kopīgas sadarbības ar skolu aspektā.</p> <p>Piedalīties kopā ar pedagogiem individuālo izglītības programmu/plānu veidošanā.</p> <p>Dalīties pieredzē ar skolas pedagogiem bērna audzināšanas specifiskā.</p> <p>Argumentēti un konkrēti izteikt savu neapmierinātību ar PMK darbu Izglītības nodaļas vadībai vai Valsts PMK.</p> <p>Piedalīties skolas un klases vecāku sapulcēs, kur var atklāti izteikt savas domas par to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kādus Jūs saskatāt resursus situācijas uzlabošanā (situācijā izteikta neapmierinātība ar skolotāju maiņu, kas radīja bērnam un vecākiem problēmas); • kāds ir Jūsu kā vecāku ieguldījums/piedāvājums, lai problēma tiktu risināta pozitīvi. 	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Manam bērnam ir 9 gadi un diagnosticēts atipiskais autisms. Viņš tiek integrēts vispārīgajā skolā. Veltīgas bija cerības, ka tikšu uzaicināta uz sarunu ar skolas psihologu. Šķita, ka speciālistam varētu interesēt mans viedoklis, kāda veida atbalsts manam dēlam ir vajadzīgs: pieskatīšana brīvajā laikā, socializēšanās prasmju treniņš, piemēram, ēdamzālē.</p> <p>Tā nenotika. Gāju parunāt pati. Bija ļoti liela vilšanās. Izstāstīju bērna dzīves gājumu un par viņa izglītību. Psiholoģe mani mierināja, ka protot strādāt ar bērniem, kuriem ir garīga rakstura attīstības traucējumi. Viņai esot laba izglītība un liela darba pieredze, esot studējusi Pēterburgā un strādājusi kādā ārzemju sociālās aprūpes iestādē. Lūdzu palīdzēt manam dēlam pakāpeniski pierast pie ēšanas skolas kopgaldā. Kad pēc viņu pirmās tikšanās atnācu bērnam pretī, izrādījās, ka speciāliste dēlam bija likusi sēdēt pie galdā veselu stundu un nelaidusi ārā, teikdama, ka tikmēr nezvanīs mammai, kamēr viņš nepaēdis. Bērns bija gandrīz apčurājies, sasvīdis un pārbijies. Zvanīju psiholoģei. Atbilde bija, ka ar tādiem bērniem viņa neprotot strādāt.</p> <p>Kad pēc pāris dienām skolas psiholoģe atkal bija aizgājusi pie mana bērna, viņš esot kliecējis un neesot gribējis viņu redzēt. Šī iemesla dēļ nekādu sadarbību neesot iespējams veikt. Kaut gan es lūdzu, arī skolas sociālais pedagogs pie mana bērna ne reizi neaizgāja. Logopēds manam bērnam nevarot veltīt tik daudz laika, cik vēlētos. Mana dēla galvenā valodas problēma esot sapratnes trūkums, un tas jālabo speciālajam pedagogam.</p>	<p>Vecāki ir apstiprinājuši bērna diagnozi un var secināt, ka viņi to ir pieņēmuši. Vecāki ir izrādījuši iniciatīvu, risinot bērna ar atipisku autismu izglītības problēmu. Situācijas aprakstā nav informācijas par bērna akadēmiskām prasmēm, tāpēc grūti analizēt izglītības procesu. Skolas administrācija ir atbalstījusi bērnu ar attīstības problēmām integrāciju, bet nav tām sagatavojusi ne pedagogus, ne citus skolēnus, ne vidi. Jārespektē bērna vajadzība pēc saudzējošā režīma (neliela skola, nepārslogots skolēnu skaits klasē, atpūtas un darba režīma regulēšana, ievērojot bērna attīstības traucējuma specifiku, dažādu terapijas veidu pielietošana u.c.). Grūti izskaidrojams arī logopēda vērtējums par bērna sapratnes trūkumu.</p> <p>Skaidrojošā vārdnīca</p> <p>Atipiskais autisms – daudzveidīgs attīstības traucējums, kad pēc 3 gadu vecuma atklājas autisma raksturīgas pazīmes. Parasti atipiskā autisma gadījumos tiek diagnosticēti arī vidēji smagi un smagi garīgās attīstības traucējumi. Atipisko autismu raksturo ierobežotas jeb pavājinātas sociālās mijiedarbības spējas; ierobežotas jeb pavājinātas komunikācijas prasmes; stereotipiskas uzvedības atkārtošanās; vienvēidīgas, īpašas intereses un aktivitātes.</p> <p>Izm ieteikumi bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem integrācijai vispārējās izglītības iestādē:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Vispārējās izglītības iestādes klasē var integrēt (iekļaut) ne vairāk par trīs izglītojamiem ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem, iekļaujot izglītojamos ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem, izglītojamo skaits klasē nedrīkst pārsniegt 20.</i> • <i>Izglītojamiem, kuri iekļauti vispārējās izglītības iestādes klasē, izstrādā individuālo attīstības plānu. Tiek realizēta sistemātiska izglītojamo pedagoģiski psiholoģiska un medicīniska izpēte, rezultātu analīze un apspriešana.</i> • <i>Papildu pedagoģiskais personāls un palīgpersonāls - speciālais pedagogs; palīgskolotājs piedalās atsevišķās stundās atkarībā no izglītojamā veselības stāvokļa un attīstības līmeņa.</i> • <i>Palīgskolotājs/speciālais pedagogs individuāli palīdz klasē vai citā telpā dzimtās valodas, matemātikas, svešvalodas, vēstures, ģeogrāfijas un bioloģijas stundās.</i> • <i>Ķīmijas un fizikas stundas aizstāj amatu mācības un mājturības, arodizglītības un dzīves mācības stundas.</i> <p>Sapratne – galvenokārt nozīmē to, ka cilvēks par pamatu izmanto savu ar maņu orgāniem gūto pieredzi un, pamatojoties uz to, savus pārdzīvojumus pārveido par realitātes priekšstatu. Cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem uztver realitāti vienkāršāk un konkrētāk nekā pārējie.</p> <p>Skolas un vecāku veiksmīgas sadarbības skaidrojums. Par veiksmīgu, ar pozitīvām emocijām piepildītu savstarpēji rosinošu un rezultatīvu vecāku un skolas sadarbību jāuzņemas atbildība vienlīdzīgi abiem sadarbības partneriem, tātad: skolai un skolēnu vecākiem.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Pēc vecāku teiktā var saprast, ka bērna problēma ir uzvedība un valoda. Tomēr ir pierādīts, ka smagi valodas traucējumi izraisa problēmas arī bērna izglītošanā, jo valodas attīstība ietekmē domāšanas procesus. Šādos gadījumos ir nepieciešams pielāgot izglītības programmu bērna vajadzībām. Risinot iekļaujošās izglītības vai integrācijas jautājumus vispārīgajās skolās, mēs vienmēr aizmirstam pajautāt pašam bērnam: vai viņš grib apmeklēt konkrētu skolu? Parasti mēs domājam par savu statusu, nerespektējot bērna attīstības spējas. Dažkārt nepareizi tās vērtējam, jo vairāk pakļaujamies savai gribai, bet ne reālo bērna spēju izvērtēšanai. Mēs atzīstam, ka neesam vienādi, ka esam individuāli, bet nedomājam par to, cik ir grūti nodrošināt katra atsevišķa indivīda vajadzības. Pirms šī procesa uzsākšanas ir vēlams iepazīties ar situāciju, t.s. ar skolu, kuru apmeklēs bērns. Zinot sava bērna vajadzības, jau iepriekš var vienoties par nosacījumiem, kurus apņemas risināt skolas pedagogi.</p> <p>Lai labvēlīgi risinātu šo problēmu, ir nepieciešams vienotas komandas darbs. Vai tām ir gatava skola, skolas pedagogi un skolas tehniskais personāls?</p>	<p>Mācību sākumā vai nepieciešamības gadījumā ieteicams apmeklēt skolu kopā ar bērnu, par konkrētu laiku vienojoties ar pedagogiem. Lietderīgi ir izvērtēt jautājumu par sociālā aprūpētāja atbalstu bērna brīvā laika, skolas starpbrīžu uzvedības organizācijā. Šo jautājumu nepieciešams apspriest ar pedagogiem. Atbalsta sniegšanā bērna uzvedības organizācijā pastāv iespēja iesaistīt klases draugus. Arī šis jautājums ir pārrunājams ar klases audzinātāju. Svarīgi ir novērot bērna uzvedību sabiedriskajās vietās un konstatēt negatīvās un nevēlamās uzvedības problēmas. Tas palīdz izprast, kādi apstākļi izraisa šīs izpausmes.</p> <p>Ir vēlams novērot un izvērtēt, vai mājas apstākļos bērns mazāk uztraucas, kas palīdz viņam nomierināties, ko dara klātesošie, kā uzrunā bērnu nevēlamās uzvedības situācijās?</p> <p>Ļoti nopietni jāizvērtē bērna valodas prasmes. Ja būtu jāizvēlas no divām iespējām, kuru Jūs respektētu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lai logopēds māca bērnu adekvāti sazināties ar apkārtējiem, bet mazāk strādā pie valodas skaņu izrunas, skaņu automatizācijas, skaņu diferenciacijas (tas prasa no pedagoga un bērna ar autismu milzīgu ieguldījumu). 2. Lai bērns precīzi izrunā valodas skaņas, precīzi izrunā vārdus, bet saziņas prasmes izpaliek. <p>Pajautājiet logopēdam, ko tas kā speciālists par to domā? Varbūt Jūs kopīgi atradīsiet vislabvēlīgāko risinājumu bērna valodas turpmākajā attīstībā? Pārdomājiet, kā Jūs varat ietekmēt bērnu, lai viņam būtu vieglāk risināt problēmas, piemēram, mazināt uztraukumu?</p> <p>Ja viss iepriekš teiktais izmēģināts, bet atbalsts no skolas netiek saņemts, apdomājiet, vai šī mācību iestāde ir gatava risināt Jūsu bērna izglītības jautājumus? Atceraties - dažkārt ne viss ir mūsu spēkos!</p>
<p>Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi</p>	
<p>Pārlasiet sadarbības principus, ieteikumus pozitīvās sadarbības nodrošināšanai!</p> <p>Pārdomājiet vai atrodiat informāciju, kas raksturo komunikācijas prasmes! Varbūt kādai no abām komunikācijā iesaistītām pusēm pietrūkst kompetences komunikācijas veidošanā?</p> <p>Neprasiet no pedagogiem mīlēt Jūsu bērnu! Prasiet cienīt, respektēt viņu kā personību!</p> <p>Pajautājiet pedagogam, logopēdam un psihologam, kāpēc Jūsu bērns viņus nepieņem; mēģiniet ieklausīties viņu secinājumos! Kādas darbības, kādus paņēmienus, kādas metodes viņi pielieto, lai pozitīvi risinātu problēmu?</p> <p>Vai esat gatavi atklāti runāt par to, kas Jūs neapmierina? Tikai atklāta saruna var uzlabot situāciju!</p> <p>Ja bērns ir uzņemts skolā un skola risina iekļaujošās izglītības uzdevumus, tāda situācija, ko ir aprakstījuši vecāki, nevarētu pastāvēt.</p>	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Izglītības iestādē bērnam ir divi skolotāji. Viens bērnu pieņem tādu, kāds viņš ir, bet otrs izvairās. Rezultātā bērns ar šo skolotāju nevēlas kontaktēties. Iestādes vadība nolemj, ka bērns vispār negrib komunicēt. Auklīte ir pamanījusi bērna novēršanos no skolotāja. Viņa cenšas zēnam palīdzēt jebkurā situācijā.</p> <p>Esmu konstatējusi, ka bērni netiek vesti ārā, bet visu laiku viņi uzturas telpās. Vadītāja paskaidroja, ka skolotāji nespējot visus bērnus pārredzēt un ka šai grupai nemaz neesot atbilstoša rotaļu laukuma. Kad interesējos par attīstošām rotaļlietām, saņēmu diezgan skaidru mājienu, ka iestādei trūkst naudas, bet mums ir visas iespējas izvēlēties citu pirmskolas izglītības iestādi. Bērns izglītības iestādē it kā jūtas labi, bet man šķiet, ka ar viņu nemāk strādāt. Mājās viņš dara visu to, kas tiek prasīts bērnudārzā, taču tur ne.</p> <p>Par bērnu rūpējamies abi, labprāt iesaistāties visā, kas notiek izglītības iestādē. Ģimenē esam trīs. Mācām bērnam veidot attiecības ar citiem cilvēkiem, rūpējamies, lai viņš justos labi un komfortabli, mācām viņam mīlēt un cienīt sev tuvos. Interesējamies, kādas nodarbības notiek izglītības iestādē, ko bērns dara un ko skolotāji vēlas sasniegt bērna attīstībā. Mājās daudz strādājam ar attīstošajām spēlēm. Ikdienā mēs ar visu tiekam galā paši, bet priecājamies, ka arī radnieki mūs atbalsta. Bērnam patīk veikt jebkādu ikdienas darbu un labprāt kontaktējas ar pieaugušajiem, pievienojas, ja viņi veic kādu praktisku darbu. Visbiežāk bērnam izdodas rast kontaktu, bet izvairās no tiem, kas viņu nepieņem. Patīk bērni, patīk ar tiem kontaktēties, kopā rotaļāties. Labi saprotas ar vienaudžiem no radu ģimenēm.</p> <p>Ar pedagoģiski medicīnisko komisiju saistās ļoti negatīva pieredze. Pēdējā reizē tur piedalījās cilvēki, kas par manu bērnu neko nezināja. Viņi tik negatīvi izteicās par manu dēlu! Pats skumjākais, ka arī viņš visu dzirdēja, jo bija man līdzās. Komisija, par spīti tam, ka manam bērnam ir attīstības traucējumi, grib aizliegt apmeklēt mūsu pilsētas speciālo pirmskolas izglītības iestādi. Komisijā izskanēja piedāvājums iet dzīvot uz Liepāju, kur ir piemērota skola, jo tur ir viņa vieta.</p> <p>Pateicoties VNO rīkotajai vasaras nometnei, esmu ieguvusi jaunu skatījumu, pozitīvas emocijas, daudz dažādu ideju, kā strādāt ar bērnu. Pats galvenais – kārtējo reizi pārliecinājos, ka man ir gudrs bērns, tikai vajadzīga pareizā pieeja un zināšanas, kuru mūsu speciālās izglītības iestādes pedagogiem pagaidām pietrūkst.</p> <p>Brīvdienās plānojam kopīgas aktivitātes ar bērnu. Ir cilvēki, kas aizrāda, ka puika neprot uzvesties, izlaists, bet mēs stāvam tam pāri un lepojamies ar savu bērnu. Esam aktīvi sabiedriskās dzīves atbalstītāji. Ar savu klātbūtni radinām cilvēkus pie tā, ka ir arī citādi bērni. Daudzviet mūs jau zina un pieņem mūsu bērnu tādu, kāds viņš ir.</p>	<p>Bērnam svarīga ir individuālā pieeja. Situācija demonstrē vecāku un izglītības iestādes sadarbības trūkumu. Vecāki vēlas sadarboties, bet sadarbību raksturo vienpusēji, galvenokārt saprotot, kā viņu vēlmju izpildīšanu attiecībā uz bērnam izglītības procesa norisēm. Vecāki atrodas savas ģimenes lokā un radina bērnu turēties kopā tikai ar tuviniekiem („mācām viņam mīlēt un cienīt sev tuvos”).</p> <p>Daļa izglītības iestādes darbinieku izvairās no sadarbības ar vecākiem paplašināšanas. Pedagogi neiepazīstina vecākus ar mācību darbības norisēm, izvirzītajiem mērķiem, noteiktajiem bērna attīstības korekcijas uzdevumiem, ja tādi ir. Vecāku izteikums: „...bet man šķiet, ka ar viņu nemāk strādāt”, liecina, ka viņi nav informēti par notiekošo izglītības iestādē. „Interesējamies, kādas nodarbības notiek bērnudārzā un ko ar tām vēlas panākt no bērna, ko bērns tur dara,” acīmredzot atbildes netiek saņemtas. Situācijas apraksts neliecina par izglītības iestādes darbinieku atsaucību komunikācijas veidošanā ar bērna vecākiem.</p> <p>Vecāki cenšas mācīt sabiedrību: „...ar savu klātbūtni radinām cilvēkus pie tā, ka ir arī citādi bērni.”</p>
	<p>Skaidrojošā vārdnīciņa</p> <p><u>Saskarsme</u> – <i>Saskarsme ir tiešs vai netiešs kontaktēšanās process, kura mērķis ir ietekmēt partnera (partneru) uzvedību, emocijas, attieksmes, aktivitātes pakāpi un darbību.</i></p> <p><u>Sadarbības kvalitāti</u> <i>nosaka abu sadarbības partneru komunikatīvā kompetence un ieinteresētība jautājuma risināšanā.</i></p> <p><u>Integrācija</u> <i>ir iespējama, ja sabiedrība atbrīvojas no valdošajiem aizspriedumiem pret cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem un tiek likvidēti stereotipi, respektē toleranci un sniedz atbalstu integrējamai personai..</i></p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Situācijas atspoguļojums ir vienpusējs, jo vecāki situāciju skaidro tikai no sava bērna iekļaušanas citu bērnu kolektīvā pozīcijām. Aprakstītais demonstrē vecāku aizvainojumu pret citiem sabiedrības locekļiem jeb sabiedrības lielāko daļu, izglītības iestādi, citiem cilvēkiem („...ar savu klātbūtni radinām cilvēkus pie tā, ka ir arī citādi bērni.”).</p> <p>Sasniegums vecāku darbībai ir kopējas rūpes par bērnu, abu vecāku ieinteresētība bērna attīstības rezultātos, bet maz pamanāma vēlme pieņemt sava bērna īpatnības, prasmes risināt ar to saistītās problēmas. Vēlams, lai vecāki padomātu par to, ka arī citi cilvēki ir dažādi (vieni pieņem bērnu ar attīstības problēmām, otri nepieņem). Par to liecina vecāku izteikums: „...ir cilvēki, kas aizrāda, ka puika neprot uzvesties, izlaists, bet mēs stāvam tam pāri un lepojamies ar savu bērnu”. Integrācija ir divpusējs process - vieni pieņem, otri kļūst pieņemami (vismaz cenšas tādi kļūt), šoreiz par to atbildīgi ir arī vecāki. Apsveicams ir vecāku optimisms, pacietība bērna audzināšanā.</p> <p>Situācija apstiprina izglītības iestādes darbinieku lielu kļūdu: vieni grib būt labi (auklīte rūpējas par bērnu, jo par viņu nerūpējas audzinātāja), citi – nē. Nav vienotas komandas, nav savstarpēja atbalsta. Vecāki nezina, ar ko nodarbojas pedagogi, kādus mērķus izvirza bērna audzināšanā. Tātad vecāki nepiedalās bērna individuālo attīstības programmu veidošanā.</p> <p>Kā izglītības iestāde viena pati, bez vecāku atbalsta, var risināt šos jautājumus? Par to droši var jautāt vecāki iestādes administrācijai un pieprasīt atbilstošu rīcību.</p>	<p>Vecāki ļoti labi pazīst savu bērnu. Viņi zina, kā veidot ar bērnu attiecības, kas uzlabo bērna labsajūtu un neizraisa nepatīkamas sekas uzvedībā.</p> <p>Pirmsskolas vecums ir laiks, kad vecākiem bērns ir jāsaģatavo skolai. Ja bērna pašapkalpošanās prasmes tiek izveidotas pirmsskolas vecumā, tad vairāk laika paliek akadēmisku prasmju attīstīšanai. Tomēr vecāki bieži vien nezina, kā veicināt šo prasmju attīstību bērniem, kuriem ir noteikts autisms, uzvedības traucējumi, kustību traucējumi.</p> <p>Dažkārt par audzināšanas prioritāti tiek uzskatīts bērna mācīšana lasīt un rakstīt, sabiedrisko vietu, izklaides pasākumu apmeklēšana, piedalīšanās dažādos pasākumos, bet pašapkalpošanās prasmes paliek vecāku ziņā, un bērns top vēl vairāk atkarīgs no aprūpes. Ar laiku bērns savas izpratnes līmenī pieņem atbalstu un palīdzību kā nepieciešamu vajadzību, nevēloties to darīt pašam. Vienmēr ir jādomā soli uz priekšu, lai neveicinātu līdzīgas situācijas veidošanos!</p> <p>Pirmsskolas vecuma bērniem tiek precizēti attīstības traucējumi. Kamēr bērns vēl nav mācījies skolā, grūti izvērtēt viņa prasmes akadēmisku zināšanu apguvē, tāpēc ir jānodrošina visas iespējas, lai bērns varētu veiksmīgi uzsākt mācības pēc viņam atbilstošas programmas.</p> <p>Ļoti svarīgi, lai bērna uzvedība būtu pareizi saprasta, izvērtēta, tādējādi pieņemama arī citiem. Svarīgi ir treniņi noteiktu uzvedības modeļu apguvē, uzvedības noteikumu izstrāde kopā ar bērnu, uzvedības demonstrējums, uzslavas un balvas u.c.</p>
<p>Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi</p>	
<p>Iedomājieties situācijā, kurā atrodas jūsu bērns: cik ir bērnu pirmsskolas grupiņā, kāds ir materiālais nodrošinājums bērniem ar speciālajām vajadzībām, kādi ir pirmsskolas iestādes resursi? Vai Jūs saņēmt atbildes no pirmsskolas iestādes vadītājas uz uzdotajiem jautājumiem? Vai nodarbojāties kopā ar citiem vecākiem, lai risinātu izvirzītos uzdevumus Jūsu bērna integrācijā? Apdomājiet, kādi ir Jūsu centieni veiksmīgās sadarbības nolūkos? Kā Jūs vērtējat savu komunikatīvo kompetenci? Kādas komunikācijas prasmes Jūs gribētu uzlabot, lai veiksmīgāk noritētu vecāku un izglītības iestādes sadarbība? Vai Jūsu kā vecāku un izglītības iestādes intereses saskan? Pajautājiet pirmsskolas administrācijai, vai tiek realizēts vienotās komandas darba princips bērna sagatavošanā skolai? Sagatavojiet argumentus un piemērus, kuri pierāda Jūsu bērna stipras puses! Prasiet tās respektēt un pilnveidot bērna izglītošanā!</p>	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Meita septiņu gadu vecumā sāka apgūt C līmeņa mācību programmu speciālajā izglītības iestādē. Esmu pilnībā apmierināta gan ar skolu, gan ar tās vadību. Esmu uzklusīta un ar izpratni cenšos pieņemt situāciju mūsu valstī, kuras dēļ skolā pietiekamā daudzumā nav pieejami logopēda pakalpojumi. Vēlos, lai bērniem ar speciālajām vajadzībām būtu plašākas iespējas interešu izglītībā gan skolā, gan ārpus tās, piemēram, mūzikas un kustību terapijas nodarbības.</p> <p>Tā kā bērnām ir slikti attīstīta valoda, pietrūkst lasīt un rakstīt prasmes, es esmu uztraukusies. Varbūt šo prasmju attīstības laiks ir jau nokavēts? Meitai ir runas traucējumi. Tie rada grūtības kontaktējoties. Sava vaina būtu jāuzņemas pirmsskolas izglītības iestādēm, ko savulaik bijām spiestas mainīt tikai tāpēc, ka meitenes seja bija savādāka. Tas ir atstājis nopietnas sekas komunikācijas prasmju un valodas attīstībā. Jūtos vīlusies pedagogā, kurš nav spējis izskaidrot, vai un kā šīs prasmes varētu pilnveidot.</p> <p>Nesaprotu, kāpēc mans bērns vairs negrib no rītiem iet uz skolu. Arī skolotāja nespēj rast iemeslu, kāpēc meitai skolā vairs nepatīk. Esmu noraizējusies par meitas uzvedību. Viņa ir sākusi visus izrīkot: sitot plaukostas, skaļi izkļiedz komandas „stāvi!”, „gaidi!” u.tml. Pēcpusdienā, aizgājusi uz skolu, redzu, ka atbalsta personāls vairāk nodarbojas ar pļāpāšanu. Bērns nav bijis ārā visu dienu.</p> <p>Kā vecāks es vēlos uzzināt vairāk, ko bērns mācību stundās un brīvā laika nodarbībās ir darījis, ko apguvis, kā uzvedies. Informācijas apmaiņa ar vecākiem notiek ar dienasgrāmatas starpniecību. Tie ir virspusēji, maz paskaidro, tāpēc rodas sajūta, ka ieraksti ir sagatavoti pavisai.</p> <p>Par tuvinieku un sabiedrības attieksmi man ir dažāda pieredze. Vīrs no ģimenes aizgāja, kad meitai bija četri gadi. Vecvecāki bērna audzināšanā neiesaistās. Ar citiem radniekiem attiecības ir diezgan vēsas. Pēc visa, kas noticis, manā klātbūtnē viņi izvairās runāt par šo bērnu. Tikšanās reizēs ar neslēptu izbrīnu viņi tomēr atzīst, ka meitene ir „tīri laba”. Darba kolēģu interese beidzas ar līdzjūtības apliecināšanu. Vislabākais kontakts veidojas ar mammām, kurām ir bērni ar funkcionāliem traucējumiem. Grūtības sagādā aukles meklējumi.</p> <p>Esmu apmierināta ar valsts un pašvaldības piedāvātajām izglītības iespējām. Skola pilda bērna izglītošanas, brīvā laika pavadīšanas un diennakts pieskatīšanas funkcijas. Jau tagad mani uztrauc bērna-jaunieša dzīve pēc skolas. Joprojām tā ir tikai vecāku ziņā.</p>	<p>Situācija ietver sevī ļoti daudz jautājumu un problēmu. Mamma pārdzīvo par to, ka ir iekavēta meitenes valodas attīstība. Viņa domā, ka skolā pietrūkst logopēdu un valodas attīstībai paredzētu nodarbību.</p> <p>Mammai ir labas attiecības ar izglītības iestādes administrāciju, bet viņa neuzdrošinās runāt ar konkrētiem skolotājiem par to, kas viņu neapmierina meitas mācīšanā („...rodas sajūta, ka ieraksti dienasgrāmatā ir sagatavoti pavisai, atbalsta personāls vairāk nodarbojas ar pļāpāšanu...”).</p> <p>Mamma izsaka savas bažas par jaunieša dzīvi pēc skolas beigšanas, kas nav atrisinātas.</p>
	<p>Skaidrojošā vārdnīciņa</p> <p><i>Runas attīstība nav nošķirama no izzināšanas darbības un sociālās mijiedarbības. Valodas traucējumi garīgās attīstības traucējumu gadījumos raksturojami kā kompleksie valodas sistēmas traucējumi, kā arī domāšanas, gribas un emocionālās sfēras traucējumi (Ļ. Vigotskis).</i></p> <p><i>Ja bērns nav sācis runāt 7 gadu vecumā, panākt pilnvērtīgu valodas attīstību nav iespējams. Apzināta lasīt un rakstīt prasme ir atkarīga no fonemātiskās dzirdes. Savukārt fonemātiskās dzirdes attīstība ir atkarīga ne tikai no analizatoru darbības, bet arī no sensorās uztveres un saņemtās informācijas apstrādes.</i></p> <p><i>Pirms bērns sāk runāt, ir nepieciešams nodrošināt prasmes, kuras nosaka runāt prasmi. Pirms mācīt runāt, ir jānāca pareizi sakošļāt un norīt ēdienu, dzert, izmantojot dažāda lieluma traukus, pareizi lietot ēdienu instrumentus, veikt pašapkalpošanās darbības.</i></p> <p><i>Partnerattiecību nodrošināšanai visiem tajās iesaistītajiem ir jābūt līdztiesīgiem. Vecākiem ir tiesības iepazīties ar skolas un vecāku sadarbību reglamentējošiem dokumentiem un piedalīties to apstiprināšanā.</i></p> <p>Bērniem ar attīstības traucējumiem mācīšanas procesu jāorganizē ar praktiskajām, bet ne verbālajām darba metodēm.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Visiem pedagogiem, kuri strādā ar bērniem, kam ir smagie garīgās attīstības traucējumi, nepieciešama arī logopēda kvalifikācija. Logopēdija kā atsevišķa nodarbība iepriekš minētajiem skolēniem nav tik aktuāla, jo katrs mācību priekšmets ietver sevī valodas attīstību. Bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem svarīgāk ir risināt komunikācijas problēmu, lai bērns varētu pietiekoši saprotami sazināties un vajadzības gadījumā pielietot alternatīvās komunikācijas līdzekļus. Mācību stunda bez valodas prasmju attīstīšanas nav iespējama. Mamma teiktais: „...tā kā bērnam ir slikti attīstīta valoda, pietrūkst lasīt un rakstīt prasmes,“ liecina par to, ka skolotāji nav izskaidrojuši vecākiem adaptētus mācīšanas metodoloģijas pamatus izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem.</p> <p>Speciālo skolu programmu saturā izglītības nolūkos ietverti arī terapeitiskie uzdevumi. Vairākās skolās ir dažādi terapijas pasākumi: dzīvnieku, smilšu, ūdens, mūzikas, gaismas terapijas un citas iespējas. Speciālās skolas piedāvā daudz vairāk iespēju bērniem ar attīstības traucējumiem nekā citas skolas.</p> <p>Darba metodes bērniem ar autismu paredz konkrētas norādes. Īsi vārdi, izteicieni (sēdi! ņem! dari pats! ej! gaidi!) pamudina bērnu uz darbībām, ierosina rīkoties, darboties, iesākt pildīt uzdevumu un var ietekmēt citu bērnu valodu. Piemēram, bērni ar Dauna sindromu ļoti labi atdarina, demonstrē redzēto un dzirdēto. Viņi var veiksmīgi kopēt šīs situācijas. Tomēr to varētu vērtēt, kā negatīvo pusi integrācijā. Skatīt un izteiksmīgāk izteiktais - veiksmīgāk imitējams! Skolotāja norādes, adresētas bērniem ar autismu, ne vienmēr pareizi tiek izvērtētas. Par to jāpadomā pedagogiem. Situācija kardināli mainītos, ja pedagogs, komunicējot ar bērnu, kuram ir autisms, pievienotu vārdu: „lūdzu, sēdies, lūdzu, celies utt.</p> <p>Ārpusskolas nodarbības bērniem ar attīstības traucējumiem ir pieejamas par maksu tāpat kā citiem bērniem.</p>	<p>Daži iemesli, kuru dēļ bērni pēkšņi atsakās iet uz skolu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fiziskās vides pārmaiņas – telpas maiņa; • pedagogu maiņa, draugu maiņa klasē; • ikdienas rutīnas, ierastas kārtības izmaiņas; • skolotāja prasības saistībā ar mācību darbību; • bērna pretošanās izvirzītajām prasībām; • adaptācijas grūtības; • bērna veselības problēmas; • trūkumi pedagoga darbā un citi. <p>Noskaidrot iemeslus var tikai ciešā skolas un vecāku sadarbībā. Sadarbojoties ar pedagogu, var risināt jautājumu par vecāku līdzdalību bērna mācību procesā, piemēram, mācību darba novērošana, vecākiem piedaloties mācību stundā, bērna uzvedības novērošana starpbrīžos vai brīvajā laikā, rotaļdarbībā, kopīgu pasākumu laikā, kad bērns atrodas citu skolēnu vidū. Bērna attīstības problēmas vieglāk risināt vienotā komandā, saskaņojot prasības un audzināšanas mērķus.</p>
<p>Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi</p>	
<p>Vēlams, lai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vecāki izskaidro savas vajadzības bērna audzināšanā, izsaka prioritātes un cerības; saskaņo tās ar skolas izvirzītajiem uzdevumiem; • noskaidro jautājumu par skolas resursiem un iespējām; • piedalās bērna individuālu izglītības programmu veidošanā un bērna attīstības dinamikas izvērtēšanā; • iepazīstas ar speciālās izglītības darba metodēm un paņēmieniem; • aktīvi piedalās kopīgu pasākumu organizēšanā. <p>Veiksmīgās sadarbības nolūkos vienmēr jāatbild sev uz jautājumu: vai es esmu izdarījis visu, lai tas notiek? Sadarbības veiksmē ir atkarīga no partneru abpusējas uzticēšanās.</p>	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Manam dēlam bija trīs gadi. Mēs gājām speciālajā bērnu dārzā, bet no turienes lika iet prom, jo bērnāms ir vidēji smaga atpalicība. Gadu sēdējām mājās, jo nebija, kur viņu likt. Mēs nevienam nebijām vajadzīgi.</p> <p>Aizgāju uz Izglītības pārvaldi. Uzrakstīju iesniegumu, lūdzu, ja nevar nodrošināt ar vietu pirmsskolas izglītības iestādē, lai vismaz pamato, kāpēc mums jāsež mājās. Atbilde: mēs varējām doties uz dārziņu, šoreiz citu. Ar jauno vietu mēs bijām ļoti apmierināti. Mums izrādīja pretimnākšanu, uzklausīja. Ar personālu vienmēr varējām par visu izrunāties, vienoties.</p> <p>Kamēr bērns bija mazs, problēmu nebija. Es vismaz tā domāju. Tagad puisis ir paaudzies, un tas radiem vairs īpaši nepatīk. Pasaulē nāk citi, veseli bērni. Tādi ir vairāk vajadzīgi. Mūsu dēlam ir smagi garīgās attīstības traucējumi. Radiem bail, ka īpašais bērns nodarīs pāri citiem, jaunākajiem pēcnācējiem. Mūsu gadījumā visi radi ir no mums novērsuši.</p> <p>Par bērna attīstību turpina cīnīties tikai mūsu mazā ģimene.</p>	<p>Pirmsskolas vecuma periods ir bērna straujas fiziskās un garīgās attīstības posms. Bērna attīstības dinamiku vēl ir grūti noteikt. Ja tiek pielietotas dažādas tradicionālās un alternatīvās izglītības iespējas, terapijas pasākumi, iesaistīti speciālie pedagogi un psihologi, bērna attīstībai tiek dotas vairākas iespējas un cerības.</p> <p>Vecāki sastopas ar problēmu bērna audzināšanā. Izglītības iestādes personāls nav ieinteresēts pieņemt bērnu. Bērna izglītošana un tālāka attīstība paliek vecāku ziņā. Noraidošā radnieku attieksme pret bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem. Vecākiem pietrūkst psiholoģiska un pedagoģiska atbalsta.</p> <hr/> <p>Skaidrojošā vārdnīciņa</p> <p>TOLERANCE – spēja sadarboties, pieņemt pretējas vērtības. Atspoguļo cilvēka pieredzi, kultūru, temperamentu. <i>Cilvēki pēc savas tolerances var būt ļoti dažādi (daži ļoti pacietīgi).</i></p> <p><i>Cilvēki ar augstu tolerances līmeni ir līdzsvaroti, var paredzēt viņu reakciju. Turpretī cilvēki ar zemu toleranci ir negatīvas enerģijas nesēji.</i></p> <p><i>„Apkārtējo cilvēku attieksme parasti mums šķiet tāda, kādu mēs to iepriekš iedomājamies” (H. Bahs). Vecāki ļoti bieži jau iepriekš prognozē, iedomājas un satraucas par sliktu apkārtējo cilvēku attieksmi pret savu bērnu ar speciālajām vajadzībām. Tomēr šādos gadījumos vajag atcerēties, ka cilvēki nelabprāt pieņem to, ko nepazīst. Tāpēc vecākiem pašiem ir jābūt pārliecinātiem par sava bērna spējām un jāspēj pieņemt viņu tādu, kāds viņš ir. Vienlaikus vecākiem ir jāļauj apkārtējiem cilvēkiem iepazīt savu bērnu. Sarežģītākās saskarsmes situācijās nevajag apmulst vai apvainoties. Šādas izjūtas vairo vienīgi skumjas un atsvešināšanos. Labāks risinājums ir mēģināt izskaidrot citiem cilvēkiem, tajā skaitā arī radniekiem, bērna uzvedības īpatnības.</i></p> <p>Ticiet, tādas ir katram bērnam! Cilvēki ir dažādi un neviens no tā nav pasargāts!</p> <p>Pie kompleksiem attīstības traucējumiem ir pieskaitāmi autisma spektra un garīgās attīstības traucējumi. Tie ir bērna attīstības stāvokļi, ko nevar novērst, bet ar attīstības traucējumu izpausmju mazināšanu var mainīt to gaitu. Savukārt, autisma izpausmju spektra mazināšanās ir atkarīga no intelektuālās attīstības traucējumu smaguma pakāpes. Pedagoģiskās korekcijas mērķis vienmēr vispirms ir autisms un primārie uzdevumi, kas ir jārisina vecākiem un pedagogiem: komunikācijas ar bērnu nodrošināšana, bērna speciālo vajadzību identifikācija, uzvedības regulēšana.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Situācija liecina par vecāku neatlaidību bērna izglītības iestādes „meklējumos.” Pēctecības principa noraidīšana medicīnas, aprūpes un izglītības iestāžu sadarbībā vienmēr radīs šādas problēmas („Mēs gājām <u>speciālajā</u> bērnu dārzā, bet no turienes lika iet prom, jo bērnam ir vidēji smaga atpalicība”).</p> <p>Atbalsta komandas speciālistiem ir jābūt katrā pilsētā, katrā rajonā. Sakāmvārds „Mazs bērns - mazas problēmas, liels bērns – lielas problēmas,” attiecas arī uz bērniem ar attīstības traucējumiem. Radus pārsteidz paaugušā bērna infantila uzvedība, kas atgādina mazgadīga bērna ieradumus. Bērns ar smagiem attīstības traucējumiem ir pārbaudījums ne tikai vecākiem, bet arī citiem tuviniekiem. Šeit var runāt par brāļu un māsu attiecību veidošanu, par attieksmi ar radiem, kaimiņiem, ģimenes ārstiem, pirmsskolas izglītības iestādes, skolas personālu un citiem.</p> <p>Cēloņi, kuru rezultātā pasaulē nāk „īpašais” bērns, ne vienmēr ir zināmas. Tam pamats var būt arī ģimenes radniecības DNS ķēdes problēmas. Ja tāds bērns piedzimst un izdzīvo, tas nozīmē, ka viņš grib dzīvot. Tādēļ ir jāsniedz palīdzība, atbalsts, ģimenei, jāārstē bērns. Tikai vāji cilvēki to nespēj darīt!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bērns ar smagiem attīstības traucējumiem ir pārbaudījums ģimenei. Audzināt viņu tāpat kā bērnu bez attīstības traucējumiem, būtu nepareizi. Vienmēr jāatceras un jārēķinās ar to, ka šiem bērniem būs vāja paškontrolē, zems patstāvības līmenis, būs jāskaidro un jāmāca tas, kas citiem bērniem „nāk pats par sevi.” • Vecākiem ir jārisina galvenais jautājums bērna audzināšanā: bērna pašapkalpošanās prasmju attīstīšana, t.i. bērna fiziskā neatkarība no aprūpes. • Vecāki var palīdzēt bērnam tad, ja tie uzkrāj zināšanas par līdzīgiem gadījumiem, veido attiecības un sazinās ar citiem vecākiem, kuri audzina līdzīgu bērnu. Šajā gadījumā darbojas atziņa, ka visvairāk var palīdzēt tas, kurš ir piedzīvojis līdzīgo! • Šo bērnu izglītības prioritāte ir prasmju attīstība: <ul style="list-style-type: none"> ➤ saziņas prasmju veicināšana, attiecību veidošana; ➤ pašapkalpošanās prasmju attīstīšana; ➤ sabiedrībā pieņemtās uzvedības iemaņu veidošana; ➤ interešu pilnveidošana, lai bērns varētu <i>pilnvērtīgi</i> pavadīt savu brīvo laiku; ➤ tuvākās vides izzināšana un pilnvērtīga sadzīve ar to. • Kā to risināt visveiksmīgāk un mērķtiecīgāk konkrētā, individuālā gadījumā? Tikai vienotā komandā ar pedagogiem, mediķiem, aprūpes personālu un tuvāko sabiedrību. • Šobrīd mūsu valstī, gluži kā jebkurā citā pasaules daļā, aktuāla audzināšanas problēma ir tolerances veidošanās. Tas ir process, kura attīstībai ir nepieciešams ilgāks laiks un pacietība. • Neaizmirstiet, ka arī bērnu ar speciālajām vajadzībām vecākiem ir jābūt tolerantiem pret apkārtējiem cilvēkiem!
Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi	
<ul style="list-style-type: none"> • Izzināt visu par konkrētu attīstības traucējumu, iepazīties ar tā gaitu, sekām, prognozēm. • Izskaidrot savas vajadzības bērna audzināšanā, prioritātes un cerības izglītības iestādes personālām, saskaņojot tās ar pirmsskolas iestādes izvirzītajiem uzdevumiem. • Piedalīties bērna individuālās izglītības programmas vai plāna veidošanā un vēlāk - bērna attīstības dinamikas izvērtēšanā. • Iepazīties ar speciālās izglītības darba metodēm un paņēmieniem. • Aktīvi piedalīties kopīgu pasākumu (skola – vecāki - bērni) organizēšanā, veicinot skolas un vecāku sadarbību. • Lai iepazītos ar bērna spējām, ir ieteicams apmeklēt nodarbības izglītības iestādē, iepriekš saskaņojot to ar iestādes personālu. 	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Manam bērnam skolā ir gadījušās dažādas situācijas. Manī rada neizpratni atbalsta personāla nekompetence un neieinteresētība darbā, ko uzņēmušies. Reizēm šķiet, ka pielietotās metodes nevis veicina, bet bremzē bērna attīstību.</p> <p>Salīdzinoši nesen dēls bija iemācījies lietot tualeti. Ļoti priecājos, jo bērniem, kuriem ir autisms, viss, kas saistās ar tualetes apmeklējumu, bieži rada lielas problēmas. Kad ierados pēc bērna un apvaicājos, kā ar šo prasmi ir tikuši galā skolā, aprūpētāja asi atcirta, ka nekas nav sanācis. Viņš tikai ieejot tualetē, nospiežot skalojamās kastes pogu un izskrienot ārā. Viņai neesot laika neskaitāmas reizes zēnam skriet pakal uz tualeti un vest atpakaļ uz klasi.</p> <p>No tā laika nekas nav mainījies. Mājās dēls turpina lietot tualeti, kā es to viņam tiku ierādījusi, bet skolā viss pa vecam – jāiztiek ar pamperiem.</p>	<p>Situācijas apraksts ilustrē vecāku pieredzi bērna audzināšanā, ko nerespektē skolas personāls. Tualetes lietošana, mazgāšanās bērniem ar autisma spektru ir īpaša problēma. To uzsver arī mamma. Situācijas izklāsts liecina par to, kā vecāki neatrod kontaktu ar izglītības iestādes personālu. Māte secina: „Manī rada neizpratni atbalsta personāla nekompetence un neieinteresētība darbā, ko uzņēmušies.” Problēma netiek risināta. Analizējot teikto, var saprast, ka pietrūkst abpusējas konstruktīvas sadarbības: „...aprūpētāja asi atcirta, ka nekas nav sanācis.”</p> <hr/> <p>Skaidrojošā vārdnīciņa</p> <p><u>Bērna ar autismu uzvedības modelēšana.</u></p> <p>Kas tas ir?</p> <p><i>Vēlamas uzvedības veidošana bērniem ar autismu norit pēc shēmas: stimul – reakcija. Uzvedības korekcijā ir nepieciešams katru pozitīvo uzvedības izpausmi atbalstīt, apbalvot, tādējādi veidojot tieksmi tai atkārtoties, bet negatīvo izpausmi – ignorēt vai noraidīt. Bērna ar autismu uzvedības korekcijas pamatā ir Lovasa I.O. izstrādātie paņēmieni, kurus izmantojam arī šo bērnu runas attīstībā. Bērna ar autismu uzvedība ir atkarīga no apstākļiem. Piemēram, ja bērns pietiekami labi uzvedas mājās, tas vēl nenozīmē, ka tā viņš uzvedīsies arī svešā, bērnam nepazīstamā vidē.</i></p> <p><i>Vecākiem vispieņemamākā bērna uzvedības modelēšana ir jāveic ikdienas darbos, ikdienas reālās situācijās. Pirms nodibināt kontaktu ar bērnu, ir jāpārlicinās, vai bērns dzird un saprot viņam teikto, vai viņš spēj nodibināt kaut īsu acu kontaktu, vai spēj atsaukties uz lūgumu sēdēt blakus, gaidīt savu kārtu. Visās darbības situācijās ir jāveido noturīga kontakta stereotips. Jebkura nevēlama darbība, impulsīva uzvedības izpausme ir jāaptur, jāatrod bērnam pieņemama metode, kā to darīt: vienam noderēs apskāviens, citam – balva, trešajam – mīļākā rotaļlieta.</i></p> <p><i>Sākumā pieaugušais mēģina pielāgoties bērna autostimulācijas paņēmienu, viņa pastiprinātas intereses atbalstam, lai nodrošinātu bērna uzticēšanos. Tālākais posms ir lietišķa sadarbība, kuras pamatā ir prasme sarunāties ar bērnu nepiespiestā kārtā. Svarīgi nesteidzināt šo divu posmu plūsmu. Stingrs, nemainīgs dienas režīms bez pārsteigumiem palīdz īstenot iecerēto.</i></p> <p>Uzvedības modeļa treniņš prasa laiku un pacietību no pedagogu, vecāku un personāla puses. Darbības secīgi ir jāatkārto vairākas reizes skolā un mājās (dažādās vietās un situācijās) vienādā tempā, ritmā, pēc nemainīgas instrukcijas.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Bērni ar autisma spektru ir atkarīgi no konkrēta dienas režīma un izrāda nepatiku un protestu pret izmaiņām. Viņiem ir tieksme nodarboties ar vienu un to pašu darbību, kas raksturojama kā uzmācīga interese, piemēram, priekšmetus, sīkas lietas liek rindas kārtībā, dažkārt pēc noteiktas secības, lieluma, krāsas, formas. Ir vērojama interese par kādu objektu vai priekšmetu, skaitļiem, ķermeņa daļu. Var būt atkarība no kādas lietas, no kuras nevar šķīrties un vienmēr tiek nēsāta līdzī.</p> <p>Ir noturīgas, stereotipiskas ķermeņa kustības: staigāšana uz pirkstgaliem, roku un pirkstu kustināšana acu priekšā. Daži sit sev, patīk saspīest, apķert savu galvu. Novērots, ka šādiem bērniem ļoti patīk vairākas reizes bez vajadzības iet uz tualeti, virināt durvis, tās pieslēgt, nospīest tualetē ūdens pogu, lai saklausītu viņiem pazīstamo skaņu - ūdens šņācienu. Citi no tās procedūras ļoti baidās. Visas šīs intereses ļoti veiksmīgi var izmantot audzināšanas nolūkos.</p>	<p>Vēlams izvirzīt vienotas prasības bērna attīstībā. Tas iespējams tikai ciešā sadarbībā ar izglītības iestādi.</p> <p><i>Vēlamās uzvedības veidošana bērniem ar autisma spektru:</i></p> <div data-bbox="1160 419 1995 644" data-label="Diagram"> <pre> graph LR A[instrukcija (kas jādara?)] --> B[bērna reakcija (refleksija)] B --> C[sekas (ko bērns saņem pēc pareizas izpildīšanas)] </pre> </div> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parasti bērnam pieejamā veidā izsakām, demonstrējam to darbību, ko gribam iemācīt. 2. To darām, izpildām kopā ar bērnu. 3. Vēlāk izpilda pats bērns. 4. Pēc pareizas izpildīšanas bērns saņem balvu (sākumā var izmantot gardumus, mīļāko bērna lietu, vēlāk pietiek ar uzslavu).
<p>Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Par savu pieredzi bērna audzināšanā ir jārūnā ar iestādes personālu. • Pozitīvās uzvedības modeļus, ko ir panākuši vecāki bērna audzināšanā, ir jāpilnveido arī skolā, citās sabiedriskās vietās. • Vieglāk un daudz vērtīgāk ir pārņemt jau iemācīto stereotipu un turpināt to veidot citā situācijā. Tādējādi uzvedības modelis tiek nostiprināts, automatizēts. • Jebkuras izmaiņas bērna audzināšanā prasa laiku, lai tās novērstu. Bērns var izrādīt arī protestu, agresīvu reakciju uz to. • Mēģināt uz jautājumu par izglītības iestādes un ģimenes sadarbību palūkoties no cita punkta. Varbūt mainīt savu nostāju, pārmetumus personālam? • Izrunāties, paslavēt aprūpētājus, pateikties viņiem par atbalstu, ko sniedz bērnam! Izteikt savas cerības un domas, savas vēlmes. • Pateikt, pastāstīt, kāda viņu rīcība Jūsu dzīvi padara vieglāku, kāda viņu darbība atvieglo arī Jūsu bērna dzīvi. 	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Gāja gadi, un, pateicoties Vecāku nevalstiskās organizācijas ieteikumam, sākām meklēt skolu. To klātienē bērns sāka apmeklēt 14 gadu vecumā. Līdz tam, bērns mācīts mājāmācībā. Pirmajā mācību gadā skolas administrācija un skolotāji bija ļoti pretimnākoši. Bērns bija ļoti apmierināts, un arī es biju apmierināta.</p> <p>Nākamais mācību gads vairs nebija tik iepriecinošs. Mainījās klases audzinātāji un aprūpētāji. Bērns vairs nebija tik priecīgs, bieži viņu redzējām sadrūmušu. Mans ieteikums – šiem bērniem nedrīkst katru gadu mainīt skolotājus un aprūpētājus.</p> <p>Uzskatu, ka speciālajā skolā vajadzētu vairāk aprūpētāju, tad bērni būtu labāk pieskatīti. Nesaprotu, kāpēc mans bērns vairs negrib no rītiem iet uz skolu. Arī skolotāja nespēj rast iemeslu, kāpēc meitai skolā vairs nepatīk.</p>	<p>Bērns sāk apmeklēt skolu ļoti vēlu. Pedagogi individuāli ar bērnu strādāja mājās. Sākumskolai mājāmācībā nedēļā ir paredzētas 4 mācību stundas. Vecāki nesaprot, kāpēc pēc viena gada mācībām bērna griba iet skolā ir mainījusies. Meita neizrāda interesi mācībām. Vecāki gribētu to uzzināt no pedagogiem.</p> <p>Skaidrojošā vārdnīciņa</p> <p>Problēmas skaidrojums, adaptēta definīcija.</p> <p><i>Pārejas posmi – ir īpaši „nogriežņi”, kas izraisa pārmaiņas cilvēka dzīves norisē. Pārejas posmā tiek pārkāptas kādas iepriekš apgūtās sociālās vides robežas, lai iekļūtu jaunā, vēl nepazīstamā dzīves telpā. Šajā laikā norisinās cilvēka pielāgošanās</i> (adaptācija) jaunās vides prasībām.</p> <p>Šis process norisinās pakāpeniski ilgstošā laika posmā. Kaut arī šādas situācijas var būt sarežģītas jebkuram bērnam, tomēr indivīda un vides mijiedarbība ir uzskatāma arī par nozīmīgu stimulu cilvēka attīstības veicināšanai</p> <p>Saskaņā ar vācu psihologu V. Grībela un R. Nīzēlas atziņām pārejas posmā norisinās šādas izmaiņas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bērnam ir jāapgūst skolēna sociālā loma un tai raksturīgā darbība; • bērnam ir jāveido jaunas attiecības ar skolotāju un klases biedriem; • bērnam savās sociālajās lomās, darbībās un starppersonu attiecībās ir jāapvieno ģimenes un skolas prasības. • <p>Pozitīva pārejas posma norise ir atkarīga ne vien no bērna personiskajiem attīstības resursiem, bet arī no izglītības iestāžu atbalsta piedāvājuma. Nozīmīgi vides faktori ir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tieša sadarbība starp bērnu vecākiem un izglītības iestāžu personālu; • komunikācija starp bērnu vecākiem un pedagogiem. • <p>Pārejas posma norises kvalitāte ir atkarīga no savlaicīgas sadarbības uzsākšanas starp topošo skolēnu un viņa nākamo skolotāju. Tādā veidā tiek nodrošināta tiešas sadarbības un pozitīvu attiecību veidošanās starp abām personām. Optimāla mijiedarbības organizēšana un īstenošana veicina savstarpēju uzticēšanos, pozitīvu orientāciju un vienošanos par kopīgiem darbības mērķiem. Efektīvai attīstības procesa norisei ir nepieciešamas regulāras kopīgas darbības. Aktivitātēm ir jābūt pietiekami ilgstošām un daudzveidīgām.</p> <p>Bērns, viņa vecāki un skolotāji izglītības pārejas posma norisē ir sadarbības partneri. Šī mijiedarbība ļauj izstrādāt vienotu pieeju un prognozēt iespējamās problēmas, kā arī izstrādāt plānu sistēmu pārvarēšanai.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Jebkura bērna izglītības biogrāfija sākas ar pāreju. Izglītību ģimenē, kas ir nozīmīgākais socializācijas sākums, turpina izglītības iestādēs.</p> <p>Šī situācija atspoguļo bērna bioloģiskās un fizioloģiskās pārmaiņas izglītības procesā. Tas var izpausties, kā bērna apzināta izvairīšanās no jaunās vides apguves. Uzvedībā: biežas garastāvokļa maiņas, muskuļu spriedze, izmaiņas miega un nomoda režīmā, rotaļdarbībā utt.</p>	<p>Daži iemesli, kuru dēļ bērni pēkšņi atsakās iet uz skolu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fiziskās vides pārmaiņas – telpas maiņa; • pedagogu maiņa, draugu maiņa klasē; • ikdienas rutīnas, ierastas kārtības izmaiņas; • uz mācībām orientētas skolotāja prasības; • bērna pretošanās izvairītajām prasībām; • adaptācijas grūtības; • bērna somatiskās un citas veselības problēmas; • trūkumi pedagoga darbā u. c. <p>Noskaidrot iemeslus var tikai ciešā skolas un vecāku sadarbībā. Šiem nolūkiem var izmantot vairākas iespējas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vecāku līdzdalība bērna mācību procesā; • bērna darbības novērošana; • bērna uzvedības izmaiņu konstatācija un pārrunas ar pedagogiem un ar pašu bērnu • bērna motivēšana, aktivēšana, uzmundrinājums.
Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi	
<ul style="list-style-type: none"> • Vecāki vēlas, lai viņu bērns būtu lietpratīgs. Tiek gaidīts, ka skolotājs rūpēsies par viņu, nodrošinot nepieciešamo atbalstu. • Ģimenei jābūt psiholoģiski drošai patvēruma vietai periodā, kad mainās bērna emocijas, jūtu izpausmes, kad parādās negativisma periods, noraidošā attieksme pret izmaiņām un tml. Tieši tad bērna attiecībās ar vecākiem pastiprināti izpaužas vajadzība pēc psiholoģiskās piesaistes, mīlestības, pacietības. Bioloģiski bērns ir izaudzis, bet prāta spējas nevirzās tik strauji, kā vēlētos. • Jāsamierinās, ka lepnums par bērna izaugsmi, būs vienlaicīgi ar skumjām par cerību zudumu. • Katram nākamam solim saistībā ar izmaiņām: skolotāju maiņu, vides maiņu, paša bērna fizioloģisko izmaiņu rezultātā, ir jāsaprotavojas iepriekš. • Bērniem ar izteiktiem attīstības traucējumiem ir raksturīga paaugstināta nepieciešamība pēc drošības, mīlestības un līdzjūtības, ko pāvada pārdzīvojumi par savu personisko bezpalīdzību un vientulību. • Rūpes par bērnu uzskatāmas par vienu no komplikētākajiem dzīves pārbaudījumiem. Šajā sakarā ļoti svarīga ir cieša sadarbība ar izglītības iestādi, tieša saikne ar skolotājiem un viņu profesionālā palīdzība. 	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Par bērna ārstēšanu un izglītošanu, kad un kurp vest – viss jāizdomā man. Ja gaidītu vīra iniciatīvu, meita tā arī neietu skolā un neko vairāk par Vaivaru rehabilitācijas centru vienreiz divos gados neredzētu. Mans pienākums ir arī izlūgties, lai aukle pieskata bērnu. Ja neizdosies, tad arī sēdēšu mājās.</p> <p>Ne tikai vīrs, bet arī viņa radi ir pārliecināti, ka ar bērnu galā jātiek man. Saviem bērniem, kas ir vecumā no trīs līdz divpadsmit gadiem, stāsta, ka mūsu meita ir slima. Radu saimē viņa nekad nav uztverta kā līdzvērtīga un neviens nekad nav gribējis viņu pieskatīt. Dažreiz gan radi ir palīdzējuši aizvest bērnu pie ārsta vai uz skolu.</p> <p>Kopīgi pasākumi, izklaides, draugi, svētki – tas viss ir pagātnē.</p> <p>Kaimiņi runā ar mani, uz bērnu nepaskatoties. Nekad nepateiks: „Labdien!” vai „Kā iet?”</p> <p>Laiks gāja un manu pieaugušo bērnu attieksme ir mainījusies. Kad atbrauc ciemos, izliekas jaunāko māsu neredzam, tā vietā vēlas, lai vairāk uzmanības veltu viņiem. Palīdz pavizināt, kaut kur aizvest, un viss. Viņi uzskata, ka bērnam jāmeklē aukle un man jādzīvo brīvā dzīve.</p> <p>Trīs dienas nedēļā mana meita ir skolā. Iepriekšējā mācību gadā bērnam bija sava skolotāja. Bērns skolā tiek pieskatīts. Divreiz nedēļā ar viņu nodarbojas fizioterapeits. Vingro tā, kā pats uzskata par vajadzīgu, nevis tā, kā ieteicis Vaivaru rehabilitācijas centra fizioterapeits vai vēlos es. Taču es priecājos arī par to. Lai tik vingro! Dažreiz bērnam tiek arī masāža. Man nepatīk, ka tad, kad bērna skolotāja jūtas slikti vai ir saslimusi, skolas atbalsta personāls – skolas medmāsa, vannu māsiņa, aukles u.c. – atsakās likt bērnu burbuļvannā. Tas neesot viņu pienākums.</p> <p>Man radies iespaids, ka skolotāja īsti nezina, ko ar bērnu darīt. Tādas lietas, kā ielikt un izņemt no kastītes dažādus priekšmetus, šajā skolā nemāca. Bērns vienā laidā rāpo pa klasi un skatās, ko dara citi. Skolā ar rotaļlietām mācību stundā neesot jāspēlējas. Tāpēc pagaidām man nerodas pārlicība, vai skolotājam ir plāns, ko darīt ar tādu bērnu.</p>	<p>Situācija atspoguļo vecāku savstarpējo nesaskaņu bērna audzināšanas jautājumos: „Ja gaidītu vīra iniciatīvu, meita tā arī neietu skolā un neko vairāk par rehabilitācijas centru vienreiz divos gados neredzētu.” Kaimiņi, radnieki, pieaugušie brāļi un māsas, visi atsakās mātei palīdzēt, sniegt psiholoģisko un materiālo atbalstu, uzmundrināt meitas ar smagiem attīstības traucējumiem audzināšanā. Meitas mamma pārmet skolai, pedagogiem, fizioterapeitiem, visiem, kas bērnu tikai „pieskata,” bet nepiemeklē atbilstošo izglītības programmu</p> <p>Skaidrojošā vārdnīciņa</p> <p>Pozitīvā domāšana - ir mūsu labo domu koncentrēšana uz savām vēlmēm. Eksperimentāli, apsekojot tūkstošiem cilvēku, ir pierādīts, ka tie, kuriem raksturā ir iedzimts optimisms, spēcīgs pozitīvais resurss, labāk pārvar slimības un veiksmīgāk atveseļojas, viņiem ir arī spēcīgāka imūnā sistēma, ko ļoti izteikti ietekmē psihe. Tās pamattēze, akcents pētījumos un praksē ir: labklājība, prieks, laime, optimisms, pozitīvā domāšanas un pozitīvā pieredze.</p> <p>Mātes izdegšanas sindroms – bezspēcības sajūta rada diskomfortu, bezspēcības sajūta rada distancēšanos, veidojas depresijas pazīmju kopums, nespēja attīstīties pašai un palīdzēt bērnam.</p> <p>Bērnu ar dziļiem attīstības traucējumiem izglītošana – maņu attīstīšana, saskarsmes spēju attīstīšana, kustību attīstīšana, sociālo iemaņu veidošana, jaunu uzvedības etalonu veidošana, dzīves darbības bāzes iemaņu aktivēšana.</p> <p>Mērķis: palīdzēt bērnam socializēties un attīstīties pamazām.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Ar bērna audzināšanu un izglītošanu pamatā nodarbojas vienīgi māte. Viņa ir nogurusi, zaudējusi pacietību. Neuzticas citiem, pārmet visiem, kas nodarbojas ar meitu skolā un mājās. Diemžēl māte nestāsta par to, ko viņa dara bērna attīstības nolūkos.</p> <p>Ja māte ir nodibinājusi labu kontaktu ar meitu un meita labprāt ar viņu sadarbojas, tad māte varētu būt persona, kurai vislabāk izdodas panākt pozitīvus rezultātus bērna sociālajā attīstībā.</p> <p>Savukārt, ja mamma kritiski vērtē pārējos cilvēkus, kas ir iesaistīti bērna audzināšanā, bet nemeklē sadarbību, tas ne tikai negatīvi ietekmē bērna attīstību, bet arī nerāda attīstības perspektīvu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rutīnas un rituālu ieviešana bērna ikdienā, tie palīdzēs strukturēt bērna dzīvi, nomierināt, jo bērns zinās, kas un kam seko, gaidīs zināmo darbību. • Viennozīmīgu signālu ieviešana situācijas sākumam un nobeigumam. • Rituālu pārtraukšana mērķtiecīgas sadarbības provocēšanai. Tam ir jā sagatavojas iepriekš un jāparedz uzvedības izmaiņas. • Paskaidrot tuviniekiem vienotu prasību nozīmīgumu bērna audzināšanā. • Peldēšana muskuļu atslābināšanai un mobilitātes stimulēšanai, spasticitātes novēršanai. • Terapeitiskā jāšana uz zirga fiziskā stāvokļa, koordinācijas un uzmanības uzlabošanai, masāža un atslābināšanās manipulācijas. • Dažādu sazināšanās veidu ieviešana (skatiena virziens, tuvošanās objektiem). • Sistemātiski vingrinājumi, lai paustu vēlmes ar JĀ/ NĒ karšu, attēlu un komunikācijas tāfeles palīdzību.
Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi	
<ul style="list-style-type: none"> • Minētās grupas bērni nekad nespēs mācīties kopā ar citiem frontāli organizētās nodarbībās (viņi, iespējams, var īslaicīgi atrasties ar citiem kopīgā telpā, bet gūt attīstības rezultātus var tikai ciešā individuālā darbā), tāpēc nepieciešama individuālā nodarbību organizēšana. • Jānosaka vadlīnijas saturam un satura sadalījums mācību jomās (ne mācību priekšmetos) katram skolēnam individuāli. • Svarīgi ir sadarboties ar pedagogiem individuālās izglītības programmas veidošanā. • Ir nepieciešama ārstnieciskā pedagoģija ar terapijas paņēmieniem. • Bērna attīstības mērķiem un uzdevumiem ir jābūt sasniedzamiem, optimistiskiem, nedrīkst izvirzīt pārāk augstas prasības, tālu sasniedzamus rezultātus. • Svarīgi ir iepazīties ar personāla pienākumiem, lai gūtu optimālu atbalstu bērna ar autismu spektru attīstībā. • Pārrunāt ar pedagogiem visus interesējošos jautājumus par bērna ar autismu spektru attīstības veicināšanu. • Iesaistīties skolas organizētajos pasākumos, jo tādā veidā ir iespējams labāk iepazīt pedagogus un citu bērnu vecākus. • Iespēju robežās neatteikties atbalstīt pedagogus dažādu pasākumu organizēšanā, jo kopīgā darbībā veidojas pozitīva emocionālā saikne starp cilvēkiem. • Padomāt par to, ka arī pedagogiem, kas strādā ar bērniem ar speciālajām vajadzībām, ir nepieciešams vecāku emocionālais atbalsts. 	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana		
<p>Dzemdības bija 36. grūtniecības nedēļā ar dzemdību darbības vājumu un 19 stundu bezūdens periodu. Tas arī varēja ietekmēt bērna attīstības tempu. Astoņu mēnešu vecumā dēlam sākās epilepsijas lēkmes – biežas un smagas. Tad arī pamanīju, ka viss, ko viņš līdz šim bija darījis, – vēlies, lallinājis, pieturoties cēlies uz augšu – vairs nenotiek kā ierasts.</p> <p>Bērna attīstība bija apstājusies astoņu mēnešu vecumā. Zēns varēja stundām ilgi sēdēt, pārkārtot rotaļlietas, monotoni šķirstīt žurnālus. Pēc veiktajiem izmeklējumiem neirologs tikai noteica, ka šādiem bērniem lēkmes esot normāla parādība. Tā neesot nekāda mirstama vaina. Puika būšot dzīvotājs, tikai jāmācās ar kaiti sadzīvot. Ne vārda par to, kāpēc tā noticis ar manu bērnu!</p> <p>Kad citi vienaudži jau staigāja, man dēls tikai sāka rāpot. Divu gadu vecumā ārste ieteica kārtot invaliditātes dokumentus. Bija jāveic papildu izmeklējumi. Process bija ilgs un mokošs – garas rindas pie speciālistiem, visur jāpierakstās un jāgaida. Man bija jāmācās pieņemt, ka mans bērns nebūs tāds kā visi, bet citādāks.</p> <p>Pieņemt šo domu nebija viegli arī pārējiem ģimenes locekļiem. Visiem bija jautājums – kāpēc? Kāpēc tieši mūsu bērns ir tāds? Kā viņam varētu palīdzēt? Toreiz man trūka informācijas, kā sadzīvot ar bērna invaliditāti. Sāpēja ārstu pārmetumi, ka esmu slikta mamma, jo neprotu veidot kontaktu ar savu bērnu. Kontakta veidošana ir pats grūtākais uzdevums, ja ir bērns ar autismu.</p> <p>Izmeklējumu periods beidzās, kad zēnam jau bija četri gadi. Laimējās sastapties arī ar ārsti, kas spēja man paskaidrot, kā saprasties ar bērnu, kuram ir autismas spektra traucējumi.</p> <p>Tagad es zinu, kā vārdi spēj sāpināt un sagraut visas izlolotās cerības.</p>	<p>Situācija atklāj klasiskā autismas spektra rašanās gaitu. Vecāki uzdot sev jautājumu, kāpēc tieši viņus piemeklēja šī problēma. Tālāk vecāki meklēja veidus, vietas, iespējas, kā varētu palīdzēt bērnam attīstīties labvēlīgāk. Vecāki uzdot jautājumus arī ārstiem. Grūti samierināties ar to, ka bērns ir attīstījies normāli, bet nezināmu iemeslu dēļ attīstības gaita pārtrūkst. Vecāki tika pie skaidrības, kad bērnam bija jau 4 gadi. Tas ir normāli, ja doma ir par autismu.</p> <tr> <th colspan="2" data-bbox="936 480 2123 555">Skaidrojošā vārdnīciņa</th> </tr> <p data-bbox="958 571 2078 608">Autisma raksturojošās pazīmes var novērot līdz 3 gadu vecumam. Funkcionālie traucējumi ir:</p> <ul data-bbox="958 619 1281 735" style="list-style-type: none"> • sociālajā komunikācijā, • uzvedībā, • valodas attīstībā. <p data-bbox="958 794 2110 1002">Parasti bērnu attīstības īpatnības izpaužas attiecīgajam vecumposmam raksturīgajā darbībā. Bērni līdz 1 gada vecumam parasti iesaistās kontaktu veidošanā ar pieaugušajiem. Savukārt, bērna ar autismas spektru attīstībā var novērot vienaldzīgu attieksmi pret tuviniekiem, izvairīšanos no pieskārieniem, kad vecāki grib paņemt bērnu klēpī, pašūpot, apkampt, piespiest sev klāt, paglāstīt.</p> <p data-bbox="958 1013 2110 1220">Līdz 3. dzīves gadam bērni parasti apgūst darbības ar priekšmetiem, t. i., viņi tos mācās izmantot atbilstoši to ikdienas funkcijām, bet bērni ar autismas spektru ikdienas priekšmetus, rotaļlietas var izmantot ne pēc vajadzības. Viņi tiem var arī nepievērst uzmanību. Bērns ieinteresē lietas, kuras nav raksturīgas mazbērna vecumam. Piemēram: gaismas avots, skaņa, taktīla vibrācija vai kas cits.</p> <p data-bbox="958 1232 2110 1396">Vēlāk bērni iemācās izmantot apgūtās prasmes savās rotaļās. Tajās tiek atveidota vispārējā cilvēku darbības, morāles normu un savstarpējo attiecību jēga. Bērns ar autismas spektru izvairās no kontakta ar vienaudžiem, neizprot lomu spēļu jēgu, tāpēc arī neveidojas attiecību pieredze un uzvedības pārņemšana citā jomā, citā pakāpē.</p>	Skaidrojošā vārdnīciņa	
Skaidrojošā vārdnīciņa			

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Veiksmīgu skolas un vecāku sadarbību pierāda individuālo izglītības programmu veidošanas tradīcija. Bērnu ar autismu audzināšanā ir svarīgi izstrādāt vienotas prasības, nozīmēt prioritātes audzināšanā, raksturot strukturētas vides noteikumus, speciālu vajadzību spektru, vizualizācijas paņēmienus mācību vielas saprašanai, atbalsta sistēmas veidus.</p> <p>Individuālā programma var būt korigējama, papildināma, paplašināma, ja ir uzvedības izmaiņas, kas prasa ātru reaģēšanu.</p>	<p>Apdomāt un mērķtiecīgi organizēt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vides pakārtošanu bērna vajadzībām, vides sagatavošanu - strukturēšanu ar darba zonu iezīmēšanu; • stingras, pēc iespējas nemainīgas dienas kārtības nodrošināšanu; • individuālās darbību sistēmas izveidošanu; • sistemātisku darbību atkārtošanu, lai nostiprinātu un automatizētu apgūtās prasmes; • uzdevumu un darbību vizualizēšanu: ko vajadzēs darīt? kur to vajadzēs darīt? cik ilgi jādarbojas? kas notiks pēc tam? • komunikācijas prasmju veidošanu atbilstoši bērna spējām un vajadzībām; • dzīvesprasmju apguves treniņu realizāciju, individuālu situāciju sociālo stāstu veidošanu.
Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi	
<ul style="list-style-type: none"> • Vecāku vienošanās ar pedagogiem par bērna audzināšanas prioritātēm, strukturētās vides izveidošanas specifiku, darbību vizuālu zīmju un paņēmienu piemērošanu. • Nemainīgas, bērnam saprotamas fiziskās vides, kas samazina stresu, nodrošināšana. • Pārlicība par saviem spēkiem. Darbību ilguma un atpūtas režīma nodrošināšana. • Darbību sekmīgai veikšanai noteiktas secības nodrošināšana, pēc kuras arī mājās jāstrādā ar bērnu. • Vienotu prasību ieviešana. • Bērna attīstības dinamikas dienasgrāmatas aizpildīšana. • Skolas pedagogu informēšana par visām bērna attīstības izmaiņām. • Visu sadarbības procesā iesaistīto personu mērķtiecīga darbība un apzināta atbildības uzņemšanās, respektējot katras iesaistītās personas pieredzi un profesionālās zināšanas. 	

Stāsta vecāki...	Problēmas atpazīšana
<p>Četrarpus gadu vecumā dēls sāka apmeklēt specializēto pirmskolas izglītības iestādi. Es pedagogu acīs redzēju izmisumu un neizpratni. Man bija jāatbild uz jautājumiem: „Kāpēc zēns dara tā?” vai „Kāpēc zēns nedara tā?” Sapratu, ka es, mamma, esmu lielākais sava bērna eksperts, jo varu apjaust un izskaidrot, ko bērns grib. Redzēju, ka arī pedagogiem trūkst pieredzes un informācijas, kā saprast un darboties ar manu bērnu. Šokēja izglītības iestādes vadītājas nespēja pieņemt bērnu tādu, kāds viņš ir. Viņas sacītais: „Zēns ir muļķis, un tāds viņš paliks. Kāpēc ir jāiegulda darbs, ja pietiek tikai ar pieskatīšanu? To var darīt mājās vai kādā aprūpes iestādē.” Bet es? Vai man ir jādzīvo tālāk pilnvērtīga, mierīga dzīve bez sava „īpašā” bērna?</p> <p>Tajā brīdī sapratu, kāpēc mans dēls grupiņā vienmēr sēž uz dīvāna un šķirsta žurnālus. Viņu tur pieskatīja! Nekad viņam līdzās neredzēju nevienu pieaugušo, nevienu bērnu. Pedagoģes allaž uzsvēra, ka zēns nevēlas veidot kontaktu ar viņām, nevis, ka viņas nezina, ko darīt.</p> <p>Sešu gadu un septiņu mēnešu vecumā zēns beidza apmeklēt specializēto pirmskolas izglītības iestādi. Iestādes vadītāja uzskatīja, ka nav vērts aizņemt vietu, kura ļoti vajadzīga kādam perspektīvākam bērnam. Mans dēls līdz skolai varot dzīvot mājās. Atkal pārdzīvoju, atkal izjutu to, kā ir, kad bērns ir savādāks. Sāku interesēties, ko dēls varētu darīt tālāk.</p>	<p>Bērns ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem apmeklē pirmskolas iestādi. Mamma sastopas ar pirmskolas iestādes pedagogu neizpratni par bērna attīstības problēmām. Pēc pedagogu teiktā un vecāku aprakstītā, var apgalvot, ka pirmskolas izglītības iestādes personāls nemaz nevēlas tādu bērnu uzņemt grupiņā. Neiedomājama ir iestādes vadītājas izturēšanās pret vecāku lūgumu mācīt bērnu: „Zēns ir muļķis, un tāds viņš paliks. Kāpēc jāiegulda darbs, ja pietiek tikai ar pieskatīšanu?” Nav zināms, vai pirmskolas iestāde ir licenzējusi atbilstošu programmu bērniem ar attīstības traucējumiem un vai tam ir sagatavots personāls.</p> <p>Skaidrojošā vārdnīca</p> <p><u>Izglītība bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem.</u> Sensomotorā attīstība – visu informācijas uztveres analizatoru darbības aktivēšana: dzirdes, redzes, ožas, garšas, taktīlo sajūtu veicināšana. Jo vairāk analizatoru iedarbināti, jo pilnvērtīgāk un apzinīgāk bērns apgūst mācību vielu. To var panākt ar šādiem līdzekļiem: gaismas avoti, ūdens, smiltis, birstošie pārtikas produkti, aroma terapijas materiāli, dažādi dabas un sadzīvē lietojami materiāli u.c..</p> <p><u>Priekšnosacījums bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem izglītošanā.</u> Ja netiek pielietotas dažādas attīstošās un korekcijas programmas, nevar arī zināt, kā iedarbosies uz turpmāko bērna attīstību kompensācijas mehānismi. Bērna garīgās attīstības vēsture māca, ka apziņas attīstībā mazbērna vecumam seko divas pārējas stadijas - agrīnā bērnība un pirmskolas vecums. Agrīnajā bērnībā galveno uzdevumu veic uztvere, bet pirmskolas vecumā par dominējošo kļūst atmiņa. Tātad jau pirmskolas vecumā galvenais psihiskās attīstības priekšnoteikums ir <u>uztveres</u> un <u>atmiņas</u> pieredzes uzkrāšana. Tādēļ svarīgi ir veikt visus pasākumus, lai trenētu uztveres procesus.</p> <p><u>Uztvere.</u> Katrs mēs redzam lietas savādāk. Ar <i>sajūtu</i> un <i>percepcijas (uztveres)</i> procesu palīdzību veidojas atbilde uz saņemto informāciju. Sajūtas un uztvere veido pasaules atspoguļošanas pirmo pakāpi. <i>Sajūtas</i> atspoguļo lietu un parādību atsevišķas īpašības, bet <i>uztvere</i> atspoguļo lietas un parādības un to veselumu. Uztveres veidi: tīšā un netīšā. Pēc analizatoru izvietojuma: redzes, dzirdes, garšas, taustes, smaržas. Pēc matērijas eksistences formām: telpas, laika, kustību. Bez piecu maņu analizatoriem ir arī <i>sensori</i>, ar kuru palīdzību informācija tiek apstrādāta mūsu smadzenēs. Katra sensorā sistēma ietver trīs galvenās sastāvdaļas: specializētas šūnas – receptorus, kas fizisko enerģiju pārvērš nervu impulsos; specifiskus nervu ceļus, kas aizvada šos nervu impulsus uz receptoriem līdz galvas smadzenēm; īpašus smadzeņu rajonus, kur šie impulsi tiek uztverti un interpretēti.</p> <p><u>Sensomotorā attīstība.</u> Sajūtu un kustību kopums.</p>

Problēmas analīze	Rekomendācijas vecākiem bērna attīstības veicināšanai
<p>Mammas aprakstītajā dzīves situācijā skaidri var saprast, ka viņa par savu bērnu zina visu. Labi, ka viņa paskaidro izglītības iestādes personālam bērna uzvedības iemeslus un sekas: ko tas nozīmē, kas jādara, lai nevēlama uzvedība neatkārtotos. Mammas zināšanas un saprašanās ar bērnu būtu pielietojama kā vecāku pieredzes respekts turpmākajā bērna attīstībā izglītības iestādē. Ievērojot vienotas komandas darba principus veiksmīgas sadarbības nolūkos, var paveikt ļoti daudz bērna korekcijas programmas īstenošanā. Tam nepieciešams sagatavot resursus: pedagogus, aprūpes personālu un mācību bāzi: attīstošus materiālus un līdzekļus. Pedagogu darba pieredze uzkrājas laika gaitā. Un jo vairāk viņi sastopas ar bērniem, kuriem ir smagie attīstības traucējumi, jo labāk viņi var strādāt arī ar bērniem bez attīstības traucējumiem. Vairākas attīstības korekcijas metodes, attīstošās rotaļas, vingrinājumi, labi iedarbojas veselo bērnu izziņas attīstīšanai. Tam piemērs varētu būt M.Montesori didaktiskā metode un pedagoģiskā darba pieredze.</p>	<p>Sensomotorās audzināšanas paņēmieni vislabāk ir aprakstīti un praktizējami Marijas Montesori izstrādātajā programmā. Mājas apstākļos bērnam var iesākt trenēt redzes, dzirdes, ožas, garšas un taktīlās sajūtas.</p> <p>Priekšmeta kā objekta uztveri var veicināt, aplūkojot priekšmetu statiski, pēc tam kustībā, piemēram, gaisā, ūdenī, vērot attālumā, vērot to, pagriežot no visām pusēm, tuvu un tālu; meklēt bērna klātbūtnē paslēpto priekšmetu; meklēt priekšmetu, kas paslēpts vienā no redzamām divām vietām; meklēt priekšmetu, kad tas, bērnam redzot, tiek pārlīkts citā vietā.</p> <p>Gaismas uztverei vajag izmantot sveces liesmu, lukturi. Bērns izjūt temperatūru; novēro apgaismoto priekšmetu dažādos veidos: spilgtā gaismā, maz apgaismotā telpā, luktura virzienu pa sienu, caur audumu; kodoskopa metode, kad bērns vēro ēnas.</p> <p>Roku un pirkstu manipulācijas: izņemt un salikt sīkos priekšmetus, salikt dažādas piramīdas, uzlikt krūzi uz šķīvja, karoti traukā utt.; likt torņus, celtnes no dažādiem materiāliem, izmantojot sadzīves priekšmetus, tādējādi bērnam uzkrājas sajūtu pieredze un veidojas sadzīves priekšstati; liet, pārnest ūdens traukus, darboties ar dažādiem traukiem un šķidruma pārlišanas paņēmieniem.</p> <p>„Burvju maisiņš”- neredzot, tikai pēc taustes, izņemt lietas no maisiņa, tos nosaukt, aplūkot. Labi, ja rotaļlietas var izdot skaņu un kustēties. Sākumā visus priekšmetus, bērnam redzot, vajag salikt maisiņā. Vēlāk bērns mēģina atcerēties to, ko ir redzējis. Līdzīgi var demonstrēt priekšmeta skaņu. Pēc tam bērns tiek aicināts atrast attiecīgo priekšmetu starp noliktajiem u.c.</p> <p>Darbs ar mīklu. Mīklai var piejaukt dažādus putraimus, veidot no tiem priekšmetus un figūriņas, krāsot.</p> <p>Nodarbībām var izmantot dzijas, diegus, stieples, pudeles korķus un vākus. Efektīvas ir spēles ar ūdeni, papīru, veļas kņāgiem. Smilšu vietā var pielietot dažādus birstošus materiālus, kuros ir interesanti meklēt vai paslēpt priekšmetus.</p> <p>Ļoti svarīgi ir baudīt visas iespējamās garšas un smaržas.</p>
<p>Rekomendācijas vecākiem sadarbībai ar izglītības iestādi</p>	
<p>Vēlams vecākiem iepazīties ar Marijas Montesori pedagoģijas atziņām. Zinoši vecāki var veiksmīgāk sadarboties ar izglītības iestādi. Vecāku argumenti var rosināt pedagogu zinātkāri un pašizglītošanos. Bērnu ar smagiem attīstības traucējumiem izglītība Latvijā tiek realizēta kopš 1989./1990. mācību gada. Var secināt, ka ir uzkrāta pietiekoša pedagogu pieredze. Arī vecākiem ir savstarpēji jāsadarbojas, jāpiedalās vecāku asociācijas darbībā, lai vienotos izvirzīto mērķu sasniegšanā katrā atsevišķā reģionā. Pašlaik aktuāla ir pieaugušo ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem dzīve. Vecākiem ir jāapvienojas, lai izcīnītu dzīves vietas saviem pieaugušajiem bērniem, darba vietas - speciālās darbnīcas, lai nodrošinātu darba iespējas.</p>	